

95 II / 58

★ Млади Борач

ОРГАН УЈЕДИЊЕНОГ САВЕЗА АНТИФАШИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ СРБИЈЕ

Број 16

5 ЈАНУАР 1945

ГОД. II

ЗА НОВУ 1945 ГОДИНУ

ПИШЕ ГЕНЕРАЛ-ЛАЈТНАНТ
Сретен Жујовић - Црни

Поглед са прага нове 1945 године открива нам шире и јасније видике наше будућности. Из свести да изграђујемо нашу земљу и судбину наших народа извиру нове снаге, помоћу којих можемо смело да пођемо у сусрет великим задацима и делу која остварујемо.

У осврту на прошлу годину налазимо још више потврду за исправан рад на добро наше земље и наших народа за исправну политику борбе за народно ослобођење, како ју је 1941 године поставио и спроводио руководиоц наше државе и народне борбе, маршал Југославије друг Тито.

Главне карактеристике догађаја у прошлој години, — који нам дају за право и садрже у себи услове за наш даљи развитак, — су следеће:

1. — Наша Народно-ослободилачка војска израсла је, кроз сталне борбе са непријатељем и сталним развијањем својих формација, у регуларну народну армију и јаку војничку силу. Повезана у дејству јединственом командом свог Врховног команданта, са великим ратним искуством, била је способна и могла, поред операција на појединим секторима бојишта, да изводи крупне операције, које су још више истакла њену улогу и значај у склопу савезничке стратегије.

Врховни штаб наше војске, уз генијално руковођење маршала Тита, развијањем својственог начина ратовања и својствене тактике, могао је на време увидети војничке планове и намера немачке команде и у маневарском и тактичком погледу успешно одолети свим нападима удружених непријатељских немачких, четничких и усташких војних јединица, наносити им ударе и задобијати победе.

Војничким и бројчаним гачањем наше Народно-ослободилачке војске повезана су поједина наша оперативна подручја у заједничко дејство. Поред војничких оперативних зона појединих земаљских Главних штабова, наша земља, у другој половини прошле године, претварала се у јединствени фронт са могућностима операција крупних оперативних група. Народно-ослободилачка војска са крилним секторима операција својих оперативних група утиче на борбу ослободилачких покрета у суседним поробљеним земљама, јача их и помаже, и везује савезнички Западни фронт са фронтом Црвене армије. У прошлој години Народно-ослободилачка војска постала је снага способна и да одоли немачким офанзивама и да, по замисли друга Тита, предузме такве операције као што је напад за ослобођење Србије и затварање свих праваца за излазак немачких трупа из Југославије и Грчке. У новој години јединице наше војске у заједници са јединицама војске Отчествоно фронтоске Бугарске придружују се снагама Црвене армије у њеном продору за Немачку.

2. — У току прошле године наша нова државна организација, створена на II Заседању АВНОЈ-а, доказала је своју животну способност и израсла у истински демократску, нову суверану народну државу, федеративну Југославију, вољену од свих својих народа и признату од пријатеља и

непријатеља. То дело, саздано на потпама, напорима, жртвама наших народа и херојској крви наших бораца, проишло из рушења старог државног поретка, кроз народно-ослободилачки рат за победу над фашизмом и реакцијом, сопствено је дело борбе наших народа и зато тако драго и снажно.

Окупатор и народни непријатељи ликовали су када су Немци, на месец дана после II заседања АВНОЈ-а у почетку јануара прошле године, потисли наше јединице и заузели Јајце. Они су мислили и тврдили да је то наш слом и слом наше државне заједнице. Они нису могли да схвате да је она већ била створена и да је неразрива. Они нису могли да схвате да она постоји у срцу и мислима сваког учесника народно-ослободилачке борбе и покрета, да постоји у сваком месту, у сваком ослобођеном селу и граду и да је II Заседање АВНОЈ-а само потврдило оно што је било стварност и што су наши народи кроз заједничку борбу и у свом заједничком животу у тој борби већ остварили.

Само је тако било могуће да наш државни организам, а поред сталних покрета, борби и премештања наших највиших државних органа из места у место, стално јача, развија се и кроз федералне већа појединих федералних јединица преузима све више у своје руке руковођење свим народним и државним пословима.

Данас наша државна заједница, демократска федеративна Југославија претставља државу са којом се као таквом речуна и у савезничким и у другим земљама.

3. — Наша народно-ослободилачка власт функционише у целој земљи. Почев од народно-ослободилачких одбора по селима, преко среских и окружних народно

ослободилачких одбора и скупштине до Антифашистичких скупштине појединих земаља и Националног комитета ослобођења Југославије државни апарат руководи свом организацијом целокупног народног и државног живота.

Нема ни једне гране рада нити делатности у којој се не осећа организовани утицај наше народне власти. Питања потреба фронта и позадине, питања привредног, социјалног и културног значаја постали су брига и задатак народних власти.

Наше власти уживају пуну подршку народних маса. Иницијатива и одушевљење свих слојева становништва су велика подршка и важни чинилац у изградњи наше државности, нашег државног организма и народног живота.

Наша омладинска, женске и друга друштвена организације такмиче се у активности и раду и у помоћи народној власти.

Народно-ослободилачки фронт уједињује својом организацијом најшире масе народа у мобилизацији за одбрану тековина наше борбе и за изградњу наше државе.

4. — Политика братства, јединства и равноправности наших народа све више чвршћује и јача наше снаге. Све тешкоће и опасности савладали смо захваљујући снази јединства и братства свих народа Југославије. Окупатор и народни непријатељи нису могли никаквим средствима разбити то братство и јединство у борби за наше ослобођење. Обезбеђење наше независности и будућности наше земље можемо извршити једино братством, јединством и равноправношћу наших народа. Наши непријатељи вребају данас сваки наш покрет, сваки наш пропуст, недосатак и грешку да разбију наше јединство. Наша је дужност да га свим силама бранимо и баш на њему, на питању јединства разот-

кривамо и разбијамо и у будуће отворене и прикривене непријатеље народа.

5. — Наши односи са суседним народима развијали су се на основи солидарности, сарадње и помоћи у борби против заједничког непријатеља. Наша народно-ослободилачка борба била је и остаје пример за поробљене народе. Наша земља је у борби против немачког окупатора помагала свима ослободилачким покретима на Балкану. Наша политика братства међу народима и помоћи у борби за независност и поштовање слободе учинила је да је наша земља постала привлачна снага у окупљању хитлеровских противника.

Маршал Тито је 5 октобра 1944 године потписао са владом бугарског Отчествоног фронта споразум о војној сарадњи наше Народно-ослободилачке војске и бугарске војске за борбу против заједничког непријатеља — немачког окупатора.

Данас се упоредо са нашим јединицама боре албанска и бугарска народно-ослободилачка војска и помажу нам у истеривању окупатора из наше земље и његовом уништавању.

6. — Војничке снаге и способности Немачке слабе из дана у дан. Снаге антихитлеровске коалиције су све јаче.

„При крају 1944 године Црвена армија и армије наших савезника заузеле су полазне положаје за коначну офанзиву против животних цитара Немачке. Под снажним ударцима совјетске војске избачени су из борбе сви Хитлерови европски савезници и окренули своје оружје против Немаца. Непријатељ је најурен са територије Совјетског савеза. Сада пред Црвеном армијом стоји последња завршна мисија: „Заједно са војском наших Савезника завршити уништење немачких фашиста и доући фашистичку звер у њеној сопственој јазбини и натаћи заставу победе над Берлином“ (Стаљин) — (Цитат из московске „Правде“ од 2 јануара 1945 године.)

Догађаји у прошлој години путоказ су за њихово даље развијање. Можемо са сигурношћу рачунати на нове резултате наше борбе и нашег рада.

Ми немамо довољно искуства у руковођењу државним пословима и у решавању у пракси питања народног живота. Ми имамо доста недостатака у нашој организацији и нашем раду.

Рат је опустошио нашу земљу и разорио многа народна добра, уништио многа богатства и многе животе. Али није могао уништити снагу наших народа и вољу да победимо и савладамо све тешкоће.

Ми се учимо и морамо се савесно учити како ћемо најбоље организовати народне масе за даљу борбу ради окончања рата и за успешно решавање свих питања која проистичу из велике дужности стварања наше нове државне заједнице у интересу и на добро наших народа.

Није далеко време потпуног ослобођења наше земље, када ћемо моћи приступити планском повезивању и организацији целокупне државне делатности, појачати још више убојну способност наше војске, изградњу наше државне управе, нашег живота и живота наше земље.

У новој 1945 години морамо прегнути још јаче на посао, да она заиста буде нова по напорима и резултатима нашег рада.

Мујезиновић: У логору

Фашистичка Немачка без иједног савезника

ЦРНА ГОРА ОСЛОБОЂЕНА

Немачке трупе које су се налазиле на територији Црне Горе, пошто су претрпеле огромне губитке у људству, пошто су изгубиле скоро сву моторизацију којом су располагале, изгладнеле и деморалисане, протеране су из Црне Горе. Наше и албанске јединице разбиле су Немце у долини Таре, ослободиле Колашин и Матешеву и избиле на Мојковац.

Напредовањем Црвене армије кроз Мађарску, развучене немачке јединице у нашој земљи угрожене су због могућности пресецања преосталих саобраћајних линија за повлачење са Балкана. Услед продора Црвене армије на запад од Блатног Језера, постаје опасно држати и даље фронт у Срему који обезбеђује повлачење немачких снага из Херцеговине, Саница и Босне, долином реке Босне. Немци су принуђени да убрзају своје измицање из Југославије. Наша војска спречава извођење немачког плана, уништава знатне непријатељске снаге и наноси му велике губитке. Једина преостала комуникација за повлачење Немачки из централних делова наше земље — долина Босне — све чешће је изложена нападицима и разарањима. На сектору Бијељина — Брчко, непријатељ трпи велике губитке у жестоким борбама које су се тамо распламсале. У Лици је ослобођена Кореница. Напади Немачки и остата из Карловаца и Загреб према Писаровини одбијени су. Немци су предузимали безуспешне нападе на ослобођеној територији Славоније и Штајерске. У Славонији јединице Народно-ослободилачке војске које оперишу у позадини сремског фронта, непрекидно успешно нападају немачки саобраћај. У току протеклих седам дана на сремском фронту није било значајнијих промена.

БУДИМПЕШТА ЈЕ ОКПОЉЕНА

У садашњем развоју ситуације на фронтима издвајају се два догађаја од прворазредног значаја: опкољавање Будимпеште и наставка офанзиве Црвене армије на јужном делу источног фронта, и фон Рундштетова офанзива на западу.

Пробијањем јако утврђене и за одбрану погодне линије између Блатног Језера и језера Веленце и опкољавањем Будимпеште, трупе маршала Толбухина извојевале су многоструку значајну победу. Овом победом створени су услови за озбиљно угрожавање Рајха са југоистока. Одбрана Будимпеште била је врло важан фактор успешног спречавања продора совјетских трупа у Аустрију те су јој Немци због тога придавали велики значај. Њеним падом отклања се опасност бољног угрожавања трупа Црвене армије које надиру у Чехословачку. Одржање Будимпеште и линије која од ње преко Блатног Језера води до Драве била је услов стабилности фронта у Срему. Због пробијања те линије прети велика опасност немачким трупама које се налазе у Југославији да буду заобилажене Блатног Језера, дефинитивно отсечене. Поред значаја који пад Будимпеште оставља на војном, значајне су и последице које он оставља на привредном и политичком плану. Губитком Будимпеште Немци губе велики део Мађарске ратне индустрије јер је околина мађарске престонице једна од области у којој је Мађарска ратна индустрија највише концентрисана. Поред тога, немачка индустрија на југоистоку, у Чехословачкој, Аустрији, Шлезији, тако значајна за Немачку због угрожавања рајских долина и честих ваздушних напада на индустрију у западној и средњој Немачкој, налази се пред непосредном опасношћу. На политичком плану, падом Будимпеште, отварају се боље могућности мађарским антифашистима да активизирају мађарски народ за борбу против хитлеровске Немачке. С друге стране, хитлеровска пропаганда губи могућност да и даље лажно Немце у илузији да још увек имају савезнике. Пад Будимпеште значајно испадне последњег сателита. А до њега ће доћи ускоро — Првена армија је предрожла немачко-мађарске снаге у области Будимпеште, северну групу нију већ је ликвидирала а у самом граду заузеле већ много блокова кућа.

НЕМАЧКА ОФАНЗИВА НА ЗАПАДУ УСПОРЕНА

После брзих почетних успеха немачка офанзива у Белгији је успорена. Чим је време — које је у почетним данима било неповољно за развијање ваздушних операција — постало повољније, масе савезничких авиона (једног дана учествовало је 30.000 авијатичара и 7.000 апарата) извршиле су жестоке нападе на

немачке трупе и линије довоза. Предузети су снажни противнапади у бокове немачког клина. Напад који изводе јединице америчке III армије против јужног блока немачке избочине достигао је замаха офанзиве. Многа места су повраћена, а простор који су Немци забили смањен је. Опасност није прошла, али је чињеница да Немци до сада нису заузеле ниједан важан град док, међутим, савезничке противмере постају све снажније. Пролетњавање времена омогућило надмоћном савезничком ваздухопловству да појача своју делатност што ће свакако утицати на исход битке. Фон Рундштетова офанзива, која је имала за циљ да разбије савезничке офанзивне припреме за продор у рајску долину и на тај начин одгоди савезнички ударац у срце немачке индустрије, имала је у том погледу извесних успеха, али с друге стране крије у себи велике опасности које могу бити по Немце од катастрофалних последица. Клинови које је фон Рундштет забио у савезничке положаје били би од користи ако би било у могућности наставити са офанзивним операцијама све до претварања тих почетних успеха у победе већег значаја. Али није вероватно да би Немци, који су претрпели огромне губитке у људству и материјалу у досадашњем развоју овога рата, били у стању да издрже дуже време у офанзиви која, с обзиром на снагу противника, тражи огромне резерве обученог људства и материјала.

КОМИТЕТ НАЦИОНАЛНОГ ОСЛОБОЂЕЊА У ЉУБЉИНУ ПРЕТВОРИО СЕ У ПРИВРЕМЕНУ ВЛАДУ ПОЉСКЕ РЕПУБЛИКЕ

Пољска емигрантска влада због свога провокаторског и реакционарног става постаје све изолованија и код Пољака који живе у иностранству. Конгрес народно-ослободилачког одбора Пољске у Француској који представља 400.000 Пољака из Француске, поздравља је Пољски комитет народног ослобођења као јединог правог претставника пољског народа, док је реакционарни став пољске емигрантске владе, који је противан интересима пољског народа, једнодушно осудило. У Сједињеним Америчким Државама, Пољска лига, на својој годишњој скупштини, донела је резолуцију у којој се Комитет у Љублину признаје као једини претставник власти у Пољској. У колико пољска емигрантска влада све очигледније показује свој реакционарни, фашистички карактер, утолико расте опозиција Пољака у иностранству према њој. „Опсервер“ указује на ту чињеницу констатујући да и онде где су Квапински, Арцишевски, Березовски и други покушавали да учврсте свој положај, у Лондону и на Блиском Истоку, емигрантска влада губи подршку за своју политику.

Док тако пољска емигрантска влада постаје све изолованија, Пољски комитет националног ослобођења, због свог демократског карактера, због остварења које је до сада постигао (аграрна реформа), стиче све већи углед у земљи и иностранству. С тим у вези значајна је чињеница да је Француска република извршила размену дипломатских претставника са Пољским комитетом националног ослобођења у Љублину. Пољски народ из свих делова ослобођене Пољске све је чешће тражио да се Комитет националног ослобођења

претвори у привремену владу. Изражавајући расположење пољског народа, Пољско национално веће, врховно законодавно тело, на седници од 30 децембра усвојило је захтеве делегације конгреса земљорадника и радничких синдиката да пољски национални комитет преузме функцију привремене владе. Донета одлука је од историског значаја. Створени су предуслови за остварење потпуног јединства пољског народа.

МАЂАРСКА ВЛАДА ОБЈАВИЛА ЈЕ РАТ НЕМАЧКОЈ

Привремена мађарска влада, испуњавајући жеље мађарског народа изражене преко Народне скупштине Мађарске, објавила је рат хитлеровској Немачкој.

Привремена национална влада Мађарске претставља коалицију свих демократских странака, странке малих поседника, сељачке странке, социјал-демократске странке и комунистичке партије. У њој се налазе и угледни претставници мађарских војних кругова, бивши чланови Парламента и партије и необорени јавни радници и научници. Нову мађарску владу поддржали су Мађари у иностранству, а савезничка штампа гледа на њу са вилним симпатијама. Њени основни задаци су да изврши мобилизацију свих снага мађарског народа за борбу против окупационог немачког завојевача и да закључи примирје са Совјетским Савезом и другим савезничким земљама. Демократска реорганизација земље и аграрна реформа којом би се отклонили остаци феудалног уређења су задаци нове владе у унутрашњој политици.

НЕУСПЕХ КОНФЕРЕНЦИЈЕ У АТИНИ

Значајна чињеница у развоју догађаја у Грчкој је велики пораз који су снаге ЕЛАС-а задале Зервасовим бандама које су држале већи део Елира. Зервасове bande претрпеле су врло велике губитке — сматра се да је Зервас изгубио половину својих снага — и приморане су да се повуку на острво Крф. Тиме је отклоњена велика препрека јединству грчког народа. ЕЛАС сад држи у својим рукама читаво копно Грчке осим делова Атине и Пиреје. У наставку борби за Атину и Пиреј британске снаге и јединице грчке владе нису успеле у својим покушајима да овладају важнијим тачкама у граду.

Нарочито значајан догађај у развоју ситуације у Грчкој претставља долазак гл. Черчила и Идла у Атину и сазивање конференције претставника грчког политичког мишљења. На конференцији није постигнут успех пошто су непријатељи јединства грчког народа, пошто су претставници ЕАМ-а изнели своје предлоге, напустили саду. Предлози ЕАМ-а су били да ЕАМ буде заступљен у влади са 40% до 50%, да се разоружа Планинска бригада и јединице издјаника Ралиса као и јединице које је Папандреу мобилисао у току борбе, а да се почетком фебруара одржи плебисцит по питању монархије а почетком априла избори за уставотворну скупштину. Једино питање по коме је постигута сагласност је уопштава референдум као битан предуслов решавања осталих проблема.

Из Срема: Колоне наших војника крећу у прве борбене редове

На фронт!

Данас се бију последње битке за ослобођење наше домовине. Србија је скоро сва слободна. Нема Гестапоа, логора и четничких кама. За то имамо да захвалимо нашој НОВ и братској Црвеној армији. За то имамо да захвалимо нашој браћи Хрватима, Босанцима, Црногорцима, Војвођанима и др. За то имамо да захвалимо и хиљадама палих хероја за нашу слободу. Али то није довољно, то није све. У Србији не горе села, не стрељају Гестаповци, не кољу пијани четници. Али за то горе села у Црној Гори, Босни, Хрватској, Славонији, Словеначкој, свакодневно се стрељају стотине људи, жена, деца у неослобођеним крајевима. Треба ослободити целу Југославију, да би Србија била истински слободна. Треба марширати на Немачку, да више никад не доживимо 1941 годину. Спроводи се мобилизација. Наш народ, наша омладина јуначки се понела. Још грозна већина способних је у војсци.

Али поред те свести и патриотизма, кога на делу показује огромна већина наше омладине, нају се овде-онде, извесни појединци, кукавице и забушанти, који нису достојни ове слободе, која је краљу стечена. Они хоће да се извуку из војске. Они се служе методама достојним њих: лажима, разним спекулацијама и протекцијама. Они никако не могу или неће да схвате, да наша војна и народна демократска власт нема никакве везе са старом, трулом и корумпираном Југославијом. Напротив, наша нова народна власт такве покушаје у корену уништава. Протекцији је дошао крај за увек. Режими бивше Југославије васпитавали су народ за интерес личних профита у духу протекције и мита. Данас, треба одлучно ударити по томе. Нашим омладинским организацијама дужност је да у томе помажу нашу народну власт и то: немилосрдно сузбијати сваки протекционизам и самим омладинским организацијама и васпитавају омладину у духу новог односа појединца према властима и држави. На том послу и на том односу проверава се свест и карактер као и оданост интересима народа, сваког појединца. Чињеница је, да је то превазпитавање код омладине много лакше него код старијих, стога на омладинским организацијама лежи задатак да то озбиљно схвате и приступе отклањању те по нашу борбу, штетне појаве.

Код извесних појединаца варошке интелигенције, кружи спекулантички, закамouflан, кукавички став: „Па, зашто да ја идем у војску кад могу ја као инжењер, лекар, чиновник, песник, музичар, студент, ово или оно, — више да користим у позадини. Наша земља нема довољно интелектуалаца, па их зато треба по сваку цену сачувати.“ А сви ти забушанти неће једно да схвате: да данас наука, музика, поезија, или сликарство, као и све остале професије, — немају нити могу имати друге дужности и важнијег задатка него непосредно учествовати или помоћи народно-ослободилачкој рат. Све друге функције пред овим задатком падају. Сви ти спекуланти треба ово да знају: да без победе над фашизмом нема ни праве науке, ни уметности, ни икаквог културног живота за наш народ. Наша народна власт поставља сваког појединца на оно место где може највише користити интересу народно-ослободилачке борбе и изградњи наше нове државе. Дужност је омладинских организација да овај принцип поштују да се он на делу оствари, као и да омладину васпитају у духу ратних задатака.

Херојски се држе српске мајке и очеви. Има хиљаде примера где родитељи шаљу синове и кћери у војску, срећни што ће бити војници у армији другог Тита. Али, ипак, нају се појединци који плачљиво наричу: „Он је млад, он је још дете, нежан је, њега само имам, итд.“ Таквим ставом родитељи су непријатељи и свом народу и свом детету. Дужност је омладинских организација да тумачећи херојско држање оних мајки које су дале своје синове и своје кћери народној слободи, убеђују такве малодушне, као и да омладину васпитавају да сваки син и кћер наше земље, припада данас право свом народу и слободи, а тек после тога и кроз то својим родитељима.

Једно треба знати: да ће у демократској, федеративној Југославији, у нашем новом, слободном животу, сваки појединац ове земље, вредети и ценити се онолико колико је дао за ствар народног ослобођења.

Зато све што је способно у војску, на фронт! Борба није још завршена!

НЕЋЕМО ТАКВЕ ПРИЧЕ

У својој књизи „Борба за ослобођење Југославије“ друг Тито, у чланку „Национално питање у Југославији у свјетлости Народно ослободилачке борбе“, пише између осталог и ово: „Српски је народ дао и још увијек даје највећи допринос у крви и борби против окупатора и његових издајничких слугу, не само Недића, Павелића, Пећанца, него и против Драже Михајловића и његових четника, за пуну слободу и независност свих народа Југославије.“

У тој величанственој борби нашега народа омладина је дала свој велики допринос. Одавно је наша омладина желела да има срећну домовину, у којој ће бити мржње међу људима, у којој ће младост мрћи да се размахне свом својом снагом. Наши народи данас бајонетима стварају такву домовину, а српска омладина се поноси што је она међу првима кренула у борбу за слободу наше домовине.

Непријатељи нашега народа, којима ни дан-данас неће да уђе у главу то да је баш српска омладина једна од пионира братства и јединства народа Југославије, још увек покушавају да унесу збуну у српски народ. Они јавно и тајно говоре како је „Србија расцелкана“, како у Београду „не може“ да се види Србин, како се данас „тражи нека помоћ за Хрвате“, како је Народно-ослободилачка војска „отела“ Србији „Јужну Србију“, како Хрвати, Македонци и Црногорци „преузеше све положаје“ итд., итд. Исте такве приче могла је српска омладина да чује из уста „оца Србије“, великог издајника српског народа и српства, Милана Недића. Исте те приче чула је српска омладина из уста браћаних швапских слугерања, четника Драже Михајловића. И када се данас, после неколико месеци ослобођења наше нападене земље, опет појављују такви коментари, онда треба да знамо где им је извор, јер на извору тих прича седе они исти који су клали у Крагујевцу, Јајцима, Краљеву, Мачви и другим местима Србије. А српска омладина и српски народ не само да с њима немају ништа заједничко, већ их траже у свим „мишић рупама“ да их награде за дела, која су они починили.

23 године су омладина Србије говорили: „Ето, ослободили смо Хрвате, а они су ипак незадовољни. То је покварен народ!... Ослободили смо јужну Србију а тамо се нахоће неки Македонци па се буне. То је покварен народ!... Ујединили смо се са сиромашном Црном Гором и све јој дајемо а они су опет незадовољни. И то је покварен народ!“ Двадесет три године су омладину Србије учили да мрзи

своју браћу. Двадесет три године се омладина Србије борила против угњетавања народа наше домовине, против мржње међу народима, за братство и љубав међу народима. У тој борби наша омладина дала је и своје жртве. Она је дала Ливана Седлана, Босу Милићезић, Луквића и друге. А када је крвави фашистички окупатор поробио наше народе, омладина Србије је била та која се међу првима дигла да с оружјем у руци брочи част наших народа и да покаже свима народима Југославије да она није за национално угњетавање, које је створила великокрпска реакција, већ да је она за слободу свих наших народа у једној бољој друштвеној заједници. Три и по године мешала се крв српских бораца и бораца свих осталих наших народа на кршевима Црне Горе, Босне, Далмације, Јике, на шумадским брежуљцима и по улицама Београда. Младе Хрватине китиле су цвјетом гробова погинулих Срба-партизана, а младе Србијанке су украшавале гробове наших Хрвата, бораца за слободу и бољи живот наших народа. О чврсто стегнуте братске руке наших народа разбиле су се све непријатељске офанзиве. Никад непријатељ није успео да заводи омладину појединих народа наше домовине. Он ће то најмање успети данас.

Наш народ је давно казао: на младима свет остаје. Млади су овога пута имали и сувише могућности да на својој кожи испитају ко им је пријатељ, а ко непријатељ. Млади ће знати да приме тај „свет“, да га одрже и да га предају другим генерацијама. Свако ко у то не верује имаће прилике да се увери, јер је и сувише скупа била цена, којом су млади платили то драгоцено искуство. Зато ми нећемо такве приче, којима непријатељи младих покушавају да унесу семе раздора међу наше народе да би опет потекла врећа словенска крв, коју Хитлер тако радо воли да види како се пролива. А она се у међусобној борби никад више неће проливати, јер то неће наши народи, јер то неће омладина.

Јоца Марјановић

БУГАРСКА ОМЛАДИНА НА ДЕЛУ БРАТСКЕ ПОМОЋИ

Једна од највећих истина, што су прокрчиле себи пут кроз тешка искушења данашње борбе, је истина о братству наших народа са јуначким народом Бугарске. Та истина је плаћена драгоценом крвљу најбољих народних синова, који су пали у борби против страних и домаћих фашиста, тих подмуклих сејача међусобног раздора. На тој истини темељи се већ данас једна плодна политика присне војничке и политичке сарадње, која ће олакшати победу над непријатељем и допринети бржој обнови и изградњи.

Нова Бугарска, Бугарска Отачественог фронта, нема ничег заједничког са издајничком Бугарском Бориса и Филова. Пут нове Бугарске обележен је не само речима већ и делима. Нова Бугарска суди данас клици народник издајника, који је претворила Бугарску у фашистичког најамника и починила толика недела и код нас и у самој Бугарској. Нова Бугарска ратује против нацистичких крволика и њени синови остављају кости по сремским равницама. Нова Бугарска олакшава, својим правилним политичким ставом, сређивање односа међу балканским народима и утврђивање постигнутих тековина против свих непријатељских покушаја.

Најважнији поборник ове нове политике истинског братства међу нашим народима јесте бугарска омладина. Поучена историским примерима и тешким искуством трогодишњег ропства и борбе са фашизмом, она је потпуно свесна да ће само присна сарадња међу словенским народима Балкана моћи да обезбеди свакоме од њих срећнији живот у миру и слободи. Та жеља за сарадњом, братско разумевањем и љубав што је бугарска омладина гаји према нашим народима, добила је свој најлепши израз у понуди бугарског омладинског савеза да се десет хиљада незбринуте деце из свих наших крајева пошаље преко зиме на прехрану у Бугарску.

И по својој хуманости и по свом дубљем политичком значењу ово је заиста један ретак и велики догађај. Тешко опустошена од непријатеља, — порушена, опљачкана и што је главно још неослобођена потпуно, наша земља очекује једну тешку ратну зиму. Много је домова без огрева, много је породица без осигуране исхране. Читаве крајеве притискује мора немаштине и глади. Све те недаће најтеже погађају баш оне који су најнеотпорнији, погађају мале избеглице из окупираних крајева, погађају ратну сирочад наших бораца. Њихове ручице се мрзну, њихове очице жудно гледају у парче хлеба које им се пружа. Братска помоћ бугарске омладине долази у прави час. Место да трпи свирепу оскудицу, која би можда потпуно упропастила њихов нежни организам, десет хиљада наших малишана провешће ову зиму у светлим и загрејаним собама, на доброј храни, под надзором стручних васпитача и учитеља и осетиће, можда први пут у свом веку, истинску радост живота.

Али не само то. У племенитом гесту бугарске омладине оцртава се лице једне нове стварности. Попалена српска села, побијен голоруки народ — то је лице старе, фашистичке Бугарске. Братска помоћ у невољи, прихваћена нејач — то је лице нове, народне Бугарске. Кроз ову акцију, коју бугарска омладина покреће, учврстиће се још више необориво братство наших народа — услов будућег напретка.

Родитељи ове прихваћене деце, њихови рођаци и старатељи, затим омладина и читав народ, носиле у срцу захвалност према онима који су нам помогли да сачувамо наше највеће благо, наш подмладак, а из самог тог подмлатака развије се за коју годичу нов нараштај бораца и радника на делу мира и братске сарадње између нове Бугарске и нове Југославије.

Организациони задаци око прикупљања и опремања деце, која ће бити послана на зимовање у Бугарску, поверени су УСАОЈ-у. У вези с тим организовани су окружни одбори у којима поред омладинског претставника улази и по један претставник Народно-ослободилачког одбора, АФЖ и Јединственог фронта. Помоћу свесрдних одборима у њиховом раду омладина треба да омогући што брже остварење ове корисне и важне акције.

Н. П.

Тековине народно-ослободилачке борбе на пољу културног подизања омладине

У току народно-ослободилачке борбе омладина свих наших народа дала је невиђене примере јунаштва и самопожртвовања који су били битни услови за постизавање великих тековина, који сачињавају данас темељ нове, демократске федеративне Југославије. То нису били само херојски испусти појединаца, већ масовна појава, која се испољавала у свим крајевима, у свакој јединици, изражена кроз најразличитије облике улагања напора, напрезања способности, иницијативе и снажљивости ради што успешнијег учествовања у великом делу Ослобођења, једино остварљивом кроз учвршћење братства свих наших народа.

Али наша омладина није само дала велике и славне војнике, данас прослављене далеко ван граница наше земље. Борба, иако првенствено војничка, није се испољавала само на војном пољу. Требало је савладати и многе друге тешкоће за остварење великог задатка који се постављао пред нашом омладином. Наша омладина схватила је још од првог дана борбе огроман значај рада на стицању потребних знања, као једног од неопходних елемената за обезбеђење велике победе. Зато је одмах, са стварањем првих одреда, отпочео и рад на културно-просветном подизању наших младих војника. Али тај рад на културном васпитању наше омладине није се ограничавао само на стицање оних најнеопходнијих знања за успешно руковођење и учествовање у борби. Младићи и девојке из широким народних маса долазили су у наше редове да би, борећи се за слободу, уједно омогућили својим стваралачким снагама и неиспојеним талентима толико спутаваним и угушеним од свих ранијих ненародних режима, да дођу до свог пуног изражаја. Омогућити да се задовољи та жеља за знањем и новим стварањима био је нераздвојни елемент схватања слободе — исписане на нашој борбеној застави.

Рад на културно-просветном и уметничко-васпитном пољу под условима свакодневних тешких и исцрпљујућих борби, везаних са сталним покретима није био прост. Оскудевало се у књигама, хартији, техничким средствима за умножавање

ретких текстова. Али све те тешкоће савладавали су упорност, полет и надчовечанска издржљивост Титових омладинаца. Зиме и глад, непријатељске офанзиве и огромни физички напори нису могли спречити одржавање четних и батаљонских конференција, на којима су се учесници упознавали са разним питањима из области војне вештине, политике, историје, географије и другог. Под врло тешким условима одржани су курсеви на којима су се млади војници осposољавали за своје дужности. Чињени су огромни напори да се савлада неписменост бораца. Без буквара, а често и без хартије, на песку или плочици од даске, учили су се наши омладинци да читају и да пишу. Не дозволити ниједном борцу да буде неписмен, било је и данас остаје правило које спроводе у дело наши омладинци у свакој јединици. У многостраном и неморном настојању на културном васпитању омладине највећу потешкоћу претстављао је рад на научно-просветном пољу. Иако су за овај рад недостајале потребне књиге, искористишао се расположиви кадар интелектуалаца за организовање популарних предавања из разних области науке. Кроз разне културно-забавне приредбе и видне или цепне новине васпитавали су се наши борци и потстицали на оригинална стварања. Песма прати нашу омладину кроз све моменте њиховог војничког живота. Сећање на славне битке, погинуле другове, љубав и захвалност према Титу, верност својој земљи, домовини и слободи — изражава се и овековечује кроз партизанску песму. Ни у најтежим часовима патњи и напора не распадају се наши борци од своје песме — и из ње црпу нов полет и снагу за своје херојске подвиге.

Тај културно-стваралачки рад иако је био зачет и узео маха прво у нашој војсци, брзо је прешао оквири војних јединица. Омладина по селима, која је била најтежешке повезана са нашим јединицама и са њима сарађивала, по угледу на своје другове у војсци, почела је исто тако да појудно чита књиге, организује алфалбетске течајеве, ствара своје хорове и позоришне групе.

То приближавање културе народу, остварено у току народно-ослободилачке борбе, припремило је услове за нова, велика културна дела која ће се створити и која се већ стварају. Том интензивном стваралачком раду на свим пољима културне делатности отворене су нове, значајне могућности ослобођењем највећег дела наше земље. Данас постоје сви услови да култура заиста постане народна да буде намењена народу и да се рађа у народу.

Ово дело остварено на пољу културног подизања омладине једна је велика тековина, поред свих осталих, наше народно-ослободилачке борбе.

Др. О. Увалић

Мујезиновић: Одборник из Шаховића

Мујезиновић: Мајка

I КОНГРЕС АНТИФАШИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ ВОЈВОДИНЕ У НОВОМ САДУ

Први пут после ослобођења, после тешког робовања под немачком, мађарском и усташком чизмом, састала се је омладина Војводине — да покаже шта је и поред страшног фашистичког терора урадила за време три тешке године, шта је постигла у такмичењу за I Конгрес и како ће својим ударничким радом помоћи изградњу нове државе.

У препуној, дивно удешеној сали „Спомен дома“ започео је овај велики празник војвођанске омладине.

Сам почетак — отварање — започело је одушевљеним манифестацијама Титу, НОВ-у, демократској федеративној Југославији и братству и јединству. Та младалачка експлозија одушевљења и снаге дражала је за цело време Конгреса.

Конгрес је отворно и поздравно друг Борђе Никшић — који је између осталог рекао: „Наш Конгрес јесте израз снаге и јединства целог нашег народа и такође наше омладине. То је још један доказ братства и јединства, јер се данас поред Срба налазе и Хрвати и Словенци и остале народности које живе у нашој Војводини.“

Генерал-лајтант Коста Нађ поздравно је Конгрес у име Главног штаба НОВ Војводине: „Другови“, рекао је он, „Ви одржавате овај конгрес у ослобођеној Војводини, али не треба заборавити да има још делова наше домовине који још стењу под чизмом окупатора и домаћих издајника. Наш Загреб, Љубљана и Сарајево очекују своје ослобођење. Наше војвођанске бригаде прекорачиле су границу и са херојском Црвеном Армијом проносе славу нашег оружја по бојиштима Славоније, Хрватске и Мађарске.“

Појаву друга Рате Дугоњића на говорици омладина је бурно поздравила. Минутима су трајали енлаузи и усклици УСАОЈу и СКОЈу.

Он је, осврнувши се на светле примере прошлости, рекао: „Ми ћемо се учити од наших предака. Ми ћемо из наше историје извући све оно што је најбоље да користимо за слободу нашег народа. Ми ћемо да будемо млади какав је био наш Бранко, да будемо против неправде, као што је био Змај, али истовремено да кажемо и то, да се и од нас, омладине има што учити, да ће се поколења од нас учити, како се треба борити за отаџбину, како треба живети и жртвовати се за слободу отаџбине.“

Пошто је истакао разлик и значај места и бојишта, по којима су сада чувени и славни народи Југославије, он је додао: „За нас борба значи борбу за демократски облик државе, за нас слобода значи борбу за учвршћивање свега онога што смо до сада постигли. За нас слобода неће значити спавање, сон, него за нас слобода значи постићи још боље него што смо постигли.“

Осврнувши се на двогодишњицу Првог Конгреса УСАОЈ-а друг Рато је истакао борбу и решавање постављених задатака; после свих жртава, после свих напора, „Ми, другови, можемо ведрим оком да гледамо у будућност, ми данас можемо сигурним путем да корачамо до остварења онога што желимо. Данас је међународни положај Југославије чвршћи него положај других земаља које су биле поробљене под фашизмом. Ми смо то успели не зато што смо имали неке препоруке, не зато што смо имали специјалне симпатије, него што смо лили крв и на тај начин стекли симпатије свега што је демократско у читавом свету. Ми знамо да је најважније питање, питање демократских тековина, питање да народ одреди како хоће да живи и да те тековине осчува. О угледу наше Југославије ми имамо очит пример у томе што смо видели Црвену Армију Совјетског Савеза, који није хтео да пошаље војску у нашу земљу без одобрења наше владе. Тако ће да поступају и сви остали наши савезници.“

У име омладине Србије Конгрес је поздравно члан Главног одбора УСАОЈа Раденко Бројић. Појава претставника Србије била је праћена бурним и одушевљеним овацијама: „Војводина—Србија“, „УСАОС“ и друге пароле — дуго су прекидале говорнике.

„Ја, у име омладине Србије, изражавам жељу читаве наше омладине да ваш први Конгрес допринесе још чвршћем јединству, још чвршћој повезаности омладине Србије са омладином Војводине и да заједнички, кроз заједничке постављене задатке допринесемо што бољем остварењу демократске федеративне Југославије.“

Усклик „Да живи најмилији пријатељ наше омладине наш вођ и учитељ друг Тито“ био је пропраћен читавом експлозијом одушевљења. Омладинци су устали и скандирали „Херој Тито“ читавих 10

минута. Делегат братске хрватске омладине Иван Ловнички указао је на борбу херојског Срема, који је служио као пример хрватској омладини. „Кад могу они да се боре у равницама, кад могу да се боре по кукурузима, онда и ми можемо да се боримо по планинама“, говорио је народ и омладина Хрватске.

„Непријатељ је хтео да посеје мржњу између српског и хрватског народа. Али, хрватска омладина доказала је да је за заједницу и братство и да смо хиљаде живота положили за јединство и братство, кад је било питање борбе за ослобођење Београда пошла је из Хрватске пролетерска дивизија „Никола Тесла“ као и 28 Славонска. Борци су журили и говорили међу собом: „Другови, морамо пожурити, они ће почети борбу а ми одавде из Хрватске нећемо стићи.“ У тој јуначкој борби за наш вољени Београд истакала се хрватска бригада „Раде Кончар“ коју је за тај подвиг одликовао друг Тито.“ Усклици и одобравање прекрљали су говорника који је био очито ганут.

Делегати, који су у име румунске, словеначке омладине у Румунији и босанске омладине поздравили Конгрес, били су топло поздрављени.

Јованка Петковић, делегат Срема, истакала је херојску борбу и ударништво Сремске омладине. Двадесет хиљада омладинаца отишло је добровољно у НОВ за време од 3½ године. Сви способни мушкарци од 15—50 година налазе се већ одavno у војсци — па чак и старици, који нису способни за веће напоре одлазе у милицију. „Ми смо чули глас првог Конгреса омладине Србије и формирали смо прву пољопривредну бригаду — скоро свако место има своје радне чете и батаљоне. Данас у Срему ради 15.000 омладине, од које већину сачињавају другарице. Рад се углавном састоји у сабирању плодова са напуштених фашистичких имања, у поправци порушених и пољањених кућа, машина и др. У предконгресном такмичењу омладина Срема дала је 303.800 радних дана. Само на окупираним територијама у непосредној близини бункера дато је 15.000 радних дана.“

Ми смо се борили заједно са омладином Босне и Херцеговине, али та омладина нема оно што ми имамо. Ми ћемо притећи у помоћ нашој пострадалој браћи, даћемо све да помогнемо оној који су патили, који још и даље пате.“ У име омладине Баната говорио је друг Милан Прибић.

„Омладина Баната није презала ни једног тренутка да се бори против окупатора. У борбу је добровољно ступило 17.000 омладинаца-ки. Омладина Баната за 15 дана оспособила је друге и поправила је неколико мостова да би омогућила Црвеној Армији да гони непријатеља. За месец дана успоставиле су скоро све фабрике и ралионице које рале за потребе НОВ. Три бригаде са 14 хиљада омладинаца-ки дали су до сада 280.000 радних дана.“

Члан Главног одбора УСАОЈ Војводине друг Брано Танић, у име Бачке омладине рекао је:

„У НОВ се досада јавило 14.000 омладинаца — а радни батаљони дали су до сада 16.000 радних дана.“

Појаву малог пионира Јована Суботића, који је говорио у име сремских пионира, цела сала срдачно га је поздравила.

„Још 1942 ступио сам у пионира. Наше је село сиромашно место, али смо ипак скупили 25.000 куна. Хтели смо да помогнемо болесним друговима да купимо лепи цвет а шума је била далеко — а ми смо сазнали да се на тавану куће у којој су били фашисти налази липов цвет. Нас четвори друга смо отишли и узели 4 цака липовог цвета и отпремили нашим друговима и многим другим. Радом ми смо стекли име правих пионира — ових пионира који воле нашу војску и нашег драгог хероја друга Тита.“

Тим је био завршен први дан конгреса. Широки булеварима Новог Сада покуљале су поворке младости. Вирориле су заставе — трептали транспаренти, а над свим опила се снажна песма јуначке Војвођанске бригаде.

Рећати су се безбројни примери позадине и фронта, а кад је на заседању постелнега дана прочитана декларација о безопштедној борби против фашизма, о што јачем братству и јединству војвођанске омладине, о ударничком раду, прикупљању помоћи и наставку такмичења учина која се опила из хиљаде грађа и Тито, Тито, које се понављало кроз вапор и рањало се преко села и равних поља Војводине — била је то потврда осећених војвођанске омладине да све да за нову братску заједницу народа — за свог вољеног Тита.

СА ПУТА ПО БРАТСКОЈ БУГАРСКОЈ

Са радом дочекали смо вест о догађајима у Бугарској на дан 9 септембра. Знали смо да ће бугарски народ проговорити и нисмо се преварили. Знали смо да борба коју су водили бугарски партизани по планинама Балкана и другим местима неће бити узалудна. Видели смо нову бугарску војску у борбама код Страцине, Косова Поља, Ниша, у ослобођеном Лесковцу, Београду и другим крајевима Србије. На бојним пољима против заједничког непријатеља, наши бугарски војници остварују вековне тежње за братством између наша два народа. Видели смо и чули делегате бугарске омладине на I Конгресу антифашистичке омладине Србије. Али никад нисмо били у Бугарској. И сада нам се пружила прилика да је као делегати антифашистичке омладине Југославије посетимо, да видимо како живи, како ради братска омладина Бугарске, шта мисли о нама, да се још више зближимо и упознамо, да им кажемо о страдањима и патњама наших народа, о херојској борби коју упркос свега водимо, да им кажемо да жељу за братством није могао нико да угуши, да је она сада још већа, да она сада може и треба да постане стварност.

Са изађеним пасошима кренули смо на пут. Како ће нас дочекати, да ли ћемо се разумети, помислили смо успут.

Приближавали смо се Софији. Цариград, где је отприлике требало прећи границу, остео је далеко за нама. Пасоша се ни ми нисмо сетили. Остали су нетакнути као каква непотребна ствар.

У Сливници, коју је историја забележила као срамно место прошлости, где се некад проливала братска крв, свратили смо код једне чете бугарских војника, док је шофер отишао по бензин. Било је око 11 часова увече. Ушли смо у омању собу. На поду је простра слама на којој спавају војници. Крај пећи седи дежурни и ложи ватру. Око стола два до три војника читају неку руску књигу о комсомолцима у рату. Цео изглед собе на први поглед потсети ме на дане из партизанског живота. Осетих се пријатно. Војници, већином омладинци, били су изненађени овом необичном посетом. Рекосмо одакле долазимо.

„А, Титовци“ одговореше и лица им се разлукоше у осмех. Језици су нам тако блиски да се потпуно разумемо. Осећамо њихове братске речи и топле погледе. Видимо у њима нове бугарске војнике, који немају ништа заједничко с фашистима. Они желе да нас нечим почасте. Питају нас да ли смо гладни. Доносе хлеба и сира и извињавају се: »Шта ћете, војничка храна«. Скоро смо све у соби пробудили. Сви желе да нас виде и да проговоре по коју реч. После толико времена можемо слободно и отворено да разговарамо. Наше мисли, наше жеље су исте: уништити фашисте до последњег, не дозволити да икад више пролевамо међусобно крв за туђе интересе.

Сливница је била само почетак зближења и топлог дочека. Ми смо у Бугарској обишли осам великих градова, почевши од

Софије преко јужне Бугарске до Црног Мора и део северне Бугарске. Пут смо завршили повратком у Софију. Од свих места које смо посетили не може се рећи да су нас негде боље, а негде слабије дочекали. Бројни митинзи, на које је омладина долазила са транспарентима исписаним паролама о борби, коју желе да вода у заједници са нама, херојском Црвеном Армијом и савезницима све до Берлина, о кажњавању издајца и фашиста у својој земљи, слике маршала Тита, одушевљено клицање омладине при помену имена нашег вољеног вође, о федерацији са нама, жеља омладине да још више учврсти јединство Отачественог фронта говорили су о новом путу којим је пошао бугарски народ и омладина. Избиле су на површину дуго пригушаване тежње за братством, правдом и слободом, које је одувек у души носио народ, а које нису могли сломити никакви досадашњи реакционарни покушаји споља и изнутра. Братство са нама показује бугарски народ и омладина на делу. Нема ни једног места у коме нису питали када ће доћи деца из Југославије. У више места тражили су да приме већи број деце, него што је предвиђено. У граду Плевену један друг каже: »Ми можемо и хоћемо да примимо не 2000 него 20.000«. — »Гледаћемо их као своју децу«, кажу сви. Наши рањаници, које смо у Пловдивској болници посетили, осећају се као у својој земљи. Брига и пажња, које им се указује, огромна је.

У Бугарској знају колико је наш народ пострадао, колико је наша земља разорена. Они хоће да нас и материјално помогну. Они знају за херојске дела наше омладине. Њихови први партизански весници, штампани илегално, доносили су чланке о ситуацији код нас. Наши успеси уливали су им још јачу веру у победу. Кроз нашу борбу за ослобођење гледали су и своју борбу.

Бугарски народ зна за злочине које су учинили бугарски фашисти у нашој земљи, исто онако као што смо ми свесни злочина четника Драже Михајловића и осталих домаћих изрода код нас. Пред наш повратак отпочео је у Софији велики народни суд за фашисте и издајнике, који са великим интересовањем прати читава Бугарска. Велики је то догађај за њих. Доста је било ненародних режима. Дошло је време слободе.

Провели смо у Бугарској 22 дана. О сваком дану могло би се посебно писати. Били су то за нас радосни тренуци и неизбрисиве успомене. Никада неможемо заборавити како нас је у Бургасу дочекала једна партизанка. Загрлила нас је и успела да каже: »Браћа Југословени« и даље није могла јер су је сузе загушиле. Било је таквих примера више. Нећемо исто тако заборавити како нас је народ у Русима чекао читаво после подне на снегу и зими све док нисмо дошли. Ми смо осећали да та љубав и радост није само према нама — делегатима — да она у њиховим срцима пламти неугасивим жаром за читав народ и омладину Југославије. В. Д.

НА ДРИНИ

Нек оловна побегну магле
И сунце на обзору сине,
Нек ведру запоју пјесму
Струне моје нутрине —
У тихој, смиреној штићки
Да слушам ријечи Дрине...

Нека су проклети, Дрино,
Они што рекоше да си
Понор што дијели два свијета!
Јер ти си мост што нас спаја,
Ријеко љубљена, света,
Пуна блистава сјаја!

Дрино, престаће сузе
Које низ образе росиш.
Из твоје крваве пјена
Устаће хероји мртви,
Поклана дјеца и жене

Што их у крилу носиш...
Они ће ступати с нама
Уз жубор твоје воде,
Преко планина и поља,
Кроз шуме и ливаде цвјетне,
Носећи барјак слободе
И дане мирне и сретне.

О, једног блиставог дана,
Уз цилик побједних звона
И цвркул птица са грања,
Ти ћеш слободна шумјети,
Споно народа братских,
Ти, љубави милиона!

С. Бенезон

Наше новине Штабна чета I Пролетерске дивизије

Сиротињето дрва Београду

У свом рушилачком бесу немачки фашистички окупатори, напуштајући нашу земљу уништавали су и пљачкали све што им дође под руку. Оно, што је годинама изграђивано тешким мукотрпним радом, уништено је готово преко ноћи. Наша нова народна власт нашла се пред низом врло крупних и тешких проблема. Стање наше привреде, нашег саобраћаја, исхране и огрева било је врло забрињавајуће. То стање најбоље је оцртао друг Тито у свом говору на I Конгресу антифашистичке омладине Србије, када је обраћајући се омладини, рекао: „Данас су наше жељезнице разорене — треба градити жељезнице! Наши су мостови порушени — треба градити мостове! Наши су путеви порушени — треба градити путеве! Наши су градови без огрева — треба их снабдевати огревом!“ Као што је и 1941 године, на позив комунистичке партије и Тита, омладина Србије прва похрлила да с пушком у руци брани част и слободу свога народа, тако је и сад, на позив своје великог друга, Народног хероја Маршала Тита, прегла на посао изградње своје порушене земље. Никле су радне чете, батаљони и бригаде. С песмом на уснама омладина Србије раскрчавала је рушевине, оправљала путеве, пруге и мостове. Али оно што се у првим, релативно топлим, јесењим данима није наметало као тежак проблем, наметнуло се свом жестином доласком мрза, доласком хладних зимских дана. А то је проблем огрева Београд, престоница демократске федеративне Југославије, нашао се у врло тешкој ситуацији. Питање огрева постало је питање нормалног функционисања државних установа, надлежности, читавог државног апарата, питање одржања наших толико драгоцених болница. Али не само то. Прикривени народни непријатељи, непријатељи Народно-ослободилачке борбе, користећи тешко стање наше земље изазвано ратним пустошењима, трубе на све стране о томе како наша народна власт није способна да организује живот, да оспособи привреду, саобраћај, да обезбеди исхрану и огрев, покушавајући да тим лажима компромутију углед Народно-ослободилачког покрета. Малодушни грађани заплашени таквим клеветима једнако понављају: „Смирнућемо се ове зиме.“ Дакле, питање огрева постало је и питање политичке победе над тим и таквим хушкачима и непријатељима Народно-ослободилачке борбе. Увиђајући потпуно значај тог проблема, омладина, као и увек, прва ставља своје снаге на расположење нашој народној власти. Народним непријатељима омладина поручује: Ми се нисмо смирили ни онда, кад смо по снежној вејавици на планинама Босне, Херцеговине, Црне Горе, Сандака, Јастрепца и Космаја водили борбу против швапских окупатора, оних истих оку-

патора под чијим сте се окриљем ви, у то исто време, грејали по топлим собама и такмичили се у измишљању гнусних лажи о НОВ и њеним руководиоцима. Нисмо се смирили, јер нас је загревала, јер нам је у грудима горела ватра љубави за свој народ и Слободу. Да, нисмо се смирили тада, још мање данас кад смо остварили свој велики сан — Слободу.

Кроз који дан кренуће из свих округа Србије омладинске радне јединице да тамо на Црном Врху и Руднику отпочну са сечом дрва за Београд. У баракама које су већ спремне омладинци ће после рада имати све услове за културни живот и одмор. Хиљаде најбољих омладинаца Србије развиће тамо од 10-I до 10-II-1945 г. племениту утакмицу у испуњавању својих обавеза датих свом народу, свом Титу, свом I Конгресу.

Попут легендарног Корчагина и његових другова комсомолаца, који су једне страшне зиме, за време грађанског рата, обезбедили огрев своме граду, поћиће у дарници омладинци Србије да на снежном Црном Врху и Руднику осигурају огрев Београду. Биће то дани великих прегнућа. У суровој снежној зими одјекнуће планинским врховима громка омладинска песма. Кроз који дан пашће прва стабла под ударцима ударничких секира. Омладина Србије отпочеће велики општеномладински посао, посао за који треба да се заложу све омладинске организације, сва омладина Србије, јер ће извршење тога посла бити мерило њене јединствености и снаге њене љубави према народу и слободи.

P. A.

Вуксач Булатовић: Без крова

ЗА НАШ БЕОГРАД

Упркос свих покушаја и терора непријатељ никада није могао сломити слободарски дух београдске омладине. Она данас достојно и смељо корача путем, на коме су хиљаде београдских омладинаца и омладинки, у данима наше борбе за слободу, оставили своје младе животе.

Три и по године фашистичке окупације оставиле су дубок траг у нашој земљи. Она је опљачкана, опустошена, разорена. Ни Београд у томе није поштеђен. И у њему су фашисти оставили свој разбојнички печат. Својим сопственим снагама морамо дати све од себе да нашу земљу подигнемо, изградимо, да у њој створимо онакав живот, за који смо се борили и проливали своју крв.

Сваки дан поставља пред нас све нове и нове задатке. Омладина је дубоко свесна својих задатака. Љубав према свом народу, према својој домовини доказује београдска омладина на делу. Она данас помаже изградњи Београда. У фабрикама и предузећима омладина је прва на раду. У скупљању помоћи пострадалим крајевима београдска омладина показала је своју иницијативу.

Сада, када је зима већ почела, када њен студени дах осећамо скоро на сваком месту, када су се београдске улице забеледе од снега, Београду је потребан огрев. Нема куће, нема скоро човека у Београду, који о томе не брине свакодневно. То питање је постало општи проблем за Београђане. Но, омладина, која је до сад била прва у извршавању задатака, при мила је на себе да и тај проблем реши. Она неће допустити да се слободарски и нападени Београд смишава. Она ће и овај пут показати своју свест и љубав према Београду, који је то заслужио. Ми смо и до сада савлађивали много веће тешкоће. Омладина Београда и овај пут показује да пред њеном чврстом вољом нема тешкоћа, које се не могу савладати. Београдска омладина показује то и онима, који се из прикрајка злурадо смеју нама, критикују, говоре да смо неспособни, да не умемо да организујемо.

За ту племениту акцију, поред омладине из других крајева Србије, спрема се и 400 београдских омладинаца да пођу у наше планине. Пред снагом њихове воље, под ударцима сложних мишица, омладина ће обезбедити огрев, који је толико потребан нападеном Београду.

Омладинци, који тамо одлазе, потребно је снабдевати топлим одећом, обућом, вешом, алаткама, потребним за рад. Београд ће са своје стране све учинити да помогне ту акцију.

Напред омладино Београда! Покажи и овај пут да си спремна на све жртве, које од тебе тражи наш народ!

Црна Трава

За леђима Власотинца, баш изнад саме обале Власине, дижу се таласаста брда, у рана јесења јутра редовно покривена плавичастом маглом. До скоро су та брда била отсечена од Власотинца бодљикавом жицом и каменним караулама, које су поставили бугарски фашисти. Сада је та лажна граница померена, жица је скинута и Планина је са свима својим селима и засеоцима поново припојена власотиначком срезу. По обронцима и висоравнима се ређају: Брезовица, Дејан, Лопушња, Брод, Рупље, Бистрица, Црна Трава. Ређају се планинска села; понека се сакрила између два брда, друга наднела изнад Власине, трећа посадила на заобљене брдске врхове. Свако од тих села има своју крваву, болну историју из доба терора, који су вршили окупатори. Свака појата и водоница и завијутак на уском, стрмом, раскалањом путу, прича о данима, када је народ црнотравске Планине патео и борио се.

Планина је пасивна и у њеним селима, сам ситног кромпира и хладне воде с кланденца нема ничега више. Народ је одлазио у печалбу, мучио се и злопатио, живео толико примитивно да човек застаје ужаснут, кад види његово беспримерно, очајно сиромаштво. Трошне чатмаре, у којима живи становништво овога краја, сем огњишта, верига, котла, софре и неколико трножаца, немају ничега више. Спава се на рогожи или шаши од кукуруза, а све посуђе претстављају »лејке« — буђаве, напукле тикве и окрњене тестије. Ако се негде нађе мало хлеба, тај хлеб је црн као земља, умешан од овсеног брашна.

Унутрашњост куће је мрачна, у њој се меша мирис дима с мирисом земље. Ту, у тим чатмарама ређају се деца Планине. Међутим, догађаји су показали да је баш тај сиромашни народ пружио здраву подлогу, на којој је изникла гигантска Народно-ослободилачка борба. Црна Трава се дигла листом да у најтежим данима пружи живац отпор окупатору. Гореле су убоге куће, палили су их бугарски фашисти. Пламен је лизао небо и уједно деловао као потстрек да сваки мушкарац који је кадар да носи пушку, учини што му је дужност. И Планинци су се окупирали, збијели у чврсте редове, дизали у ваздух мостове, возове, јуришали на бункере. Друг Срећко, један од пет првих црнотравских партизана, прича, како су у самом почетку устанка похитали да минирају мост на Морави, на путу између Власотинца и Лесковца. Тринаест другова се призукло без шума великом гвозденом мосту, мине су биле брзо постављене и када се после експлозије дим развишао, млади црнотравски партизани су већ, задовољни, журно одмичали даље.

У тим данима су фашистички зликовци вршили ужасна насиља над невиним становништвом. Свака кућа широм целе црнотравске Планине памти страшне дане, када су наилазили крвавоочни мучитељи. Жртве су већином биле жене, деца и старици. Пред зграиштима кућа људи су убијани или, што је било још горе, тучени до бесвести, тако да су у најтежим мукима издасали, док су остали одвођени у Бугарску на рад, да тамо маларија доврши мучење. Пионира Бранка из Брезовице су

дуго немилосрдно тукли, претили да ће му ишчупати језик, служили се најгнуснијим сретствима, не би ли га нагнали да ода партизане, који су нешто раније били у селу, али се малишан јуначки држао, тако да нису успели да од њега извуку ни једну једину реч. — У тим црним данима женама је патња избраздала лица. »Синови партизани, муж стрељан, отац убијен, стриц пребијен, ујак отеран на рад« — таквих случајева је било много. Тада су омладинке за појасеве својих »литак« заденуле револвера и кронуле да се с сесте крвавим завојницама. У тим данима омладина Црне Траве је сва сложна радила на великом делу народног ослобођења. Све што је било слободно било је у војсци, а они што нису били у одлоцима организовали су одборе УСАОС-а, те се тако, раме уз раме с војницима, борили. Црнотравске жене су сатима, вршећи дужност курира газиле снег до појаса. Морале су да иду обилазним путем, јер је требало прећи границу, чувачу безбројним картулама, опасним жутим каменним зидовима пуних фашиста с једне стране и избећи истовремено патролу зелених недићевских граничара с друге стране.

Безбројни су начини, којима је народ Црне Траве посведочио своју оданост и приврженост Народно-ослободилачкој борби. — Партизани су пролазили селима и позвали:

»Ој, Славнице, другарице,
исплети ми рукавице,
исплети ми двоје, троје,
на Чемерни студено јек!»

И Славница је плела рукавице, чарапе, џемпере, вадила из коцкега спремљене дарове, секла платно за завоје, лечила рањенике. Партизани би долазили после тешких борби, уморни, гладни, покисли. На огњишту је горела ватра, борци су се

грејали седећи на трношцима уколо, а село је доносило за храну што има, одвајајући од уста, срећно што може да помогне. Три и по године је наша пасивна Црна Трава са љубављу чувала партизане, три и по године је поред наших бораца и бугарски генерал-мајор Славко Трски са 4000 својих партизана боравио у њеним недрима. Народ је био гладан, месецима је живео на бареном кромпиру, па је ипак све невоље сносио храбро и све своје напоре усредсређивао на то да помогне партизанцима. Пошто је владала потпуна оскудица у храни, по пет шест кућа би се удружило, свака би дала последњу шаку брашна, само да се умеси хлеб за партизане, који су на другом крају водили жестоке борбе. Затим су се омладинци под најтежим околностима пробјили до положаја, како би с муком набављени хлеб донели борцима. И док на положају клокоћу митраљеви, гругају минобацачи и пије се крв, у суседном селу се држе зборови, неписмени се уче читању на билтенима, а омладинске радне чете такмиче се у томе која ће више да допринесе у позадинском раду Народно-ослободилачкој борби.

У време, када се скоро у читавој Србији само осмехом или победничким сјајем у оку саопштавало другу да су партизани негде добро казнили »казнену експедицију«, јуначки народ Црне Траве је сав једнодушно, свима својим моћима настојао да заде што теже ударце окупатору и скине ропски јарам. У тој надчовечанској борби, из крви најбољих црнотравских синова никла је слобода. Гудурама Црне Траве се болно извија песма о погибији партизана Мидке највећег црнотравског јунака, који је показао како син Планине воли своју земљу и гиче за њ с песмом на уснама.

Д. Милошевић

Наши

Полазило најпрег...

После дугог времена, које смо провели у селу Лаћарку, дошли су дани офанзиве. Наше ударне бригаде пробиле су чврсто немачко упориште код Мартинаца и кренуле напред.

Идемо преко сремске равнице и нигде јој не видимо краја. Свуда се пружила недогледна равна. Пролазимо кроз села, која су напуштена и већим делом опустела. Стварно, та се слика не може заборавити. Куће напуштене, све поразбијано, двориште отворено, ствари разбацане по улици. Могу се видети јоргани и јастуци у блату. Све је то страшно. Види се да је непријатељ хтео да уништи све за собом, али није могао. Понегде, на угловима улица, види се група старијих сељака, који кроз плач поздрављају нашу Народно-ослободилачку војску. Њихове старачке руке дијеле хлеб, јер знају да смо гладни после дугих маршева. Наша колона пролази. Киша очајно пада. И поред тога наши борци су срећни што иду напред. Пева се, нико се не осврће на кишу и блато. Стижемо у хрватска села. Овде је дружије него у претходним селима. Свуда је организован дочек. Свуда се по кућама виде пароле и наше заставе. Сремска омладина је дочекала нашу српску бригаду са песмом и одушевљењем.

Сада се могло осетити како је чврсто јединство хрватског и српског народа.

Слушта се ноћ. Улазимо у село Бачинци. Ту је било много наших бригада. Ућосмо у куће да бисмо се што пре осушили и кренули напред. На лицу сваког борца видело се да жели да иде за непријатељем и да га дотуче и уништи у његовој јазбини.

Гордана Крстић,

Још један...

Небо је прекривено тмурним и зимским облацима. Сипају ситне и ледене капи кише, понешне ветром ударају у лица младих извиђача, који су се враћали са положаја испред села Адашевца. Црна српска земља лепила се за њихове ноге. Широке и пуне равнине покрај Саве прекривене су каналима, мочварама и разливеним водом. Осамнаестогодишњи извиђач Љубо са својим другом газио је воду и журио се да поднесе извештај о немачким снагама у Адашевцу. Цео дан по киши и ветру, кроз ватру куршума и граната, извиђали су немачке снаге. У свести младих извиђача лебдео је лик плавооког младића Милана из Шида, који је побегао из немачких руку и дошао да обавести своје другове о снази фашиста. Дао је Милан Љуби драгоцене податке о наоружању и броју раскомаданих хитлеровских чопора, који су се у нередну повлачили из Шида и осталих места. Обећао је да ће се поново провући између немачких војника и да ће се идући дан вратити са новим извештајем о намерама и снагама Немаца. Пожртваност и хероизам младог Сремца испуњавала је мисли младих партизана. Овакви су примери безбројни по Срему.

Ноћ је увелико овладала. Киша је престано сипала када је Љубо стигао у село и предао извештај својој команди.

Данило Вукадиновић,

ЛИКОВИ ОМЛАДИНАЦА — ХЕРОЈА

Дрина надошла, брза, мутна, помамна, подивљала. Нигде сплава, нигде чамца, нигде сплавара. Са ове стране села су вишеструко опкољена. Недостаје хране за људе и стоку. Сачувани рањеници на Неретви оскудевају у храни и смештају.

— Морамо напред — говори Алекса у штабу — болница се слабо храни, сплава напољу, за коње нема сена, а четници стално кеају и пушкарају преко Дрине. Задатак је био јасан и кратак: треба прећи Дрину, гонити и дотући разбијене четничке банде. Читаве бригаде — I Пролетерску, II Пролетерску и III Далматинску — од куvara до команданта, све обузима само једна мисао: укротити помамну Дрину, прећи, упасти у оне јазбине и бомбама ућуткати те пијане, лажаве гласове и досадно пушкарање.

Алекса тумачи задатак партизана:

— Тежак је задатак, а ја сам уверен да га можемо решити. Колико смо пута извојевали победу, а задаци можда нису били ништа лакши. У задатку стоји: треба прећи Дрину. За нас, за пролетере, за омладинску бригаду, за славне пушкомитраљезе и бомбаше треба прећи! значи кратко: морамо прећи!

— И прећи ћемо, друже Алекса — одговарају батаљони. — Јасно је да морамо прећи, само — како што пре да пређемо?

Разасуте патроле враћају се са свих страна:

— Крај Бистрице има много балвана и жица на броду. Мост је много оштећен. Сплаваре побили четници. Дрина је свуда брза. На оваквој бујици тешко ће бити са сплавовима, а и десна обала је сва поседнута. Нашли смо нешто кламфи и ексера, а на броду има ковачко огњиште. Дозече ћемо испитати распон моста.

Размишљају борци. Размишљају штабови. Нико не познаје ћуд реке. — Које је решење боље: чамци или сплавови?

— Чини ми се да су сплавови једино решење. Са-

АЛЕКСА

мо, где да се пребацимо и ко да их направи? Нико не познаје ову воду.

— Скала би била бржа и сигурнија, само да се конопца пребаци. Можда је на утоку Бистрице струја најслабија?

— Пробаћемо до вече, другови. Пустимо балван низ реку, — прихвата Алекса. А ја стално нешто друго мислим. Зашто да не искористимо делове моста? Да повежемо чврсто балване, пустимо лагано низ воду до моста и да се претходница преко њих пребаци. А после, ако буде требало, можемо мост поправити. Само да им растерамо посаду крај Дрине. Сад ћу ја да идем доле до батаљона, па ћемо одмах испробати струју воде и направити конструкцију. Ако не раније — оно бар да пређемо упоредо са I Пролетерском и Далматинцима. Треба оне псе разбити.

Увече је пуштен балван низ Бистрицу и само што је испливао на Дрину почео је да се окрће. Треба поново испитати мост. И Алекса је пошао. Непријатељ је далеко једва осамдесетак метара.

— Знате шта — направимо плочећи мост. Повећаћемо чврсто балване и пустити их косо низ воду. Кад стигну до ових делова моста, преко њих ће моћи да се прелази. А после, кад осигурамо мостобран, можемо греде дићи и непрекидно прелазити преко моста.

Зашкрипава је зарђала тестера, одјекнула лупа чекића и ушца од секире. Стотине руку вуку балване, жљобове, закивају ексера, завијају дебело челично уже. Све би се то без кламфи могло покидати, зато их треба искловати. На ковачком огњишту блеснула је ватра, у жеравици се усјава плезо. Алекса засукао рукаве — кује снажним завојем. Никад толико помоћника није један мајстор имао. Сви раде и нико никоме не смета. Распирује се ватра капама, простим дувањем, парчетом даске. Звони наковањ. Нековане кламфе цврче у води као сирово дрво на ватри.

— Направисмо читаво бродоградиле — дови- кује Јеша, знојећи се да пресавије жицу.

ПРВА БОРБА

На Храшком вису. Бригада на одмору. Сељаци доносе храну која се већ дели по батаљонима. Ми спремни да додељени оброк, уморни и гладни, халаљиво поједемо. Одједном команда — покрет. Четници и жандарми турнеше су се приближили нашем положају. За покрет брзо смо сви спремни. Нова команда гласи: „У колону по један, напред!“ Наша чета кренула је путем између две косе. С друге стране лесне косе налази се непријатељ, који нас не види, а стално пушкара. Мени се срце стегло. Очекујем нове догађаје, први напад. Страх нарочитог није било, али ипак срце је јаче ударило него обично.

Нисам имао времена да мислим шта ће и како ће даље бити. Убрзо се чула команда: „У стрелце, уз косу!“ Сви се одједном распршисмо на лево и десно и журисмо уз косу. Деси се чудо. Лупање срца не осетих више, а нешто као невидљиво гони ме напред. Стигосмо на врх косе. Опет команда: „Јуриш!“ Из наших грла чује се поклик: „Ура, напред. Лево крило заломи!“ Нови друг до мене подиже обе руке у вис и викну: „Напред, другови!“ и паде на земљу. Остали другови кренули су напред, у потеру за непријатељем. Убрзо би освојени и други вис, а непријатељ протеран даље.

Да се нису ућутали митраљези и пушке и да није било команде: „Доста“, ја бих ношен својим осећањима, журио даље, даље, све док се не достигне и уништи проклети непријатељ.

„Ударник“, II батаљон СИЂ

Из позадине

Ноћ је. Права новембарска, са кишом и суснежицом. Нас седморица добијемо задатак: пребацити се преко села Н. у коме се налазе четници и Немци и доћи на Ловћен. При пребацивању бити веома обазрив и на све начине избећи сусрет са бандама непријатеља.

Полазимо. Напред друг са машинком а онда остали. Размишљамо и при- сјећамо се врлети на које имамо да наиђемо, — прећи комуникације које су засе- поседнуте од Немаца и њихових слугу — четничких банди, прећи утврђеном брдо Врбац и стрме шкољаре изнад Котара — знали смо да то није лак посао. Па ипак увиђамо да и овај задатак и још многе друге морамо успешно извршити, да и ово брдо и још многа друга морамо проћи. Увиђамо, јер знамо да пут ка слободи води баш преко беспућа и ових врлетних страна и да је кроз столећа баш у овим кршевима сјала луча борбе против страних завојевача и домаћих издајника.

Овде негде у овом посном кршу звук гусала и одлучна реч — утврђивала је уверење да се само кроз тешку, жилаву и несрећну борбу долази до боље и срећније будућности... И то уверење које су бранили и за које су живели јунаци наше јуначке прошлости преносено је и таложено деценијама и стотинама година, то уверење остављено је и нама у наслеђе.

И док тако разговарамо сами са собом и присећамо се далеких али светлих и славних ликова прошлости — примећујемо да се неко креће нама у сусрет... неко ко је исто тако млад, уморан и гладан као и ми.

— Свуда су заседе четничке и немачке, говори нам он — нећете проћи.

Јесте... нећемо проћи... то нам говори бледи глас из таме... неко ко је уплашен и изгубљен, неко ко је испао из колосека овог челичног века, из ритма живота.

А онда се присећамо: нема тврђаве коју ми не можемо освојити, нема препрека које ми не можемо савладати.

Тамо у селу сијају чађаве, петролејске лампе и кроз замагљена стакла лубаво жмиркају на нас... Пси лежу и блато шљепка под нашим уморним, прамрзлим ногама.

— Ето, у тој кући се налази он, стари пријатељ и друг. Огрејаћемо се и одморити..., размишљамо и улазимо у село, које нас некако заверенички посматра, својим прозорима испуњеним неком треперавом, бледом светлошћу.

— Ово је село препуно Немаца... Не могу вас примити у кућу, не могу вам помоћи. Бежите како знате! — Тако нам одговара он уплашеним и стидљивим гласом.

Знали смо где се налазе немачке и четничке заседе. Пошли смо мало даље од тих места. Пушке су откочене, прсти су на обарачу и сваки шум упијемо да би се према томе равнали. Тихо, скоро нечујно, привлачимо се до друма и послушајемо: Немци разговарају и већ смо прешли друм. А онда улазимо опет у село које је запоседнуто од четника, вешто заобилазимо њихове заседе, страже и патроле — журимо да до сванућа стигнемо у Шкаљаре.

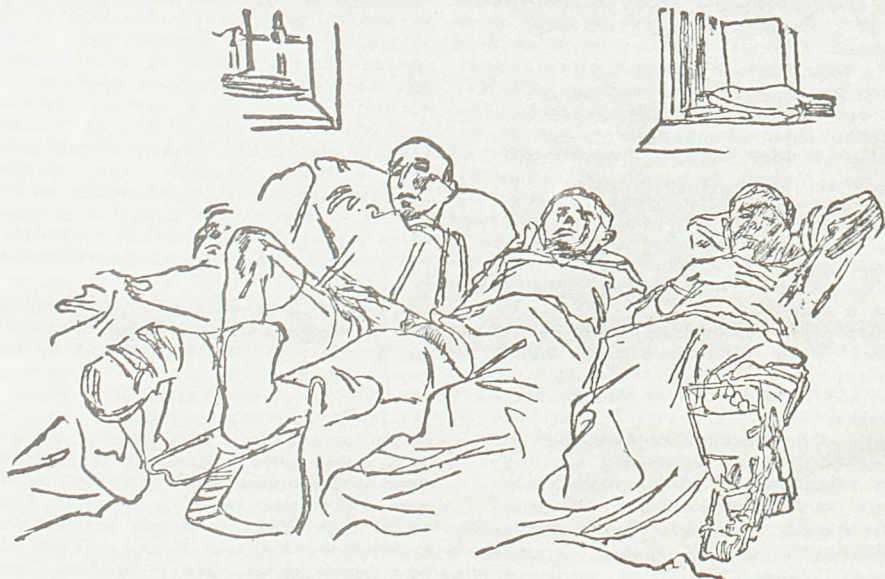
Пролазимо поред пећине у којој смо се раније задржавали. Узимамо муницију и бомбе, пошто ту не можемо остати четничке банде обавештене су да смо се крили по тој пећини.

Зора руди, хладно је и магловито. Под нама се пружа Котор, препун уских улица и кућа у којима се тек буде људи. Немачке патроле шетају узаним сокацима, упоредо са њима патролирају и четници.

Друг са осматрачнице јавља да војска из Котара креће у правцу нас и ми се пењемо уз стрме стене Шкаљара, тражимо заклоне и врло ретко одговарамо на митраљеску ватру непријатеља. Штедиммо муницију.

Читав дан смо успевали да задржимо непријатељске јединице, а увече смо решени да по цену живота продремо кроз непријатељске редове. Следеће јутро, румено и радосно, затекло нас је на Ловћену.

Нема тврђаве коју ми не можемо освојити, нема препрека које ми не- ћемо савладати — јер ми смо пролетери.

Мујежиновић: Из болнице III корпуса [Шеховић]

Радо Будатовић

ДЕЈОВИЋ

— Најлепше ти је у овом рату бити пилот — прелетиш Дрину, а не стигнеш ни да пљунеш у њу — чује се нечији глас.

— Паметна мисао — одговара Мила — али Швабу ни авиони неће спасти. Нису, додуше, ни амфибије рђаве, али де, напраси је за ноћ, ако можеш!

— Мајсторе — питају Алексу — а кад ће бити испит? Посао је већ готов?

— Биће, биће, само док државна комисија да своје мишљење, — одговара насмејани Алекса.

Дрина је у ноћи још хучније и пркосније. Негде, око поноћи, балвани су запливали низ бујицу, рескије су зашумели разбијени таласи воде, сручило се неколико четничких рафала. Пролетерска конструкција просто се сурвала низ бујицу, стигла до моста, одахнула неколико часова, пукла и остала окачена о мост као растворена капија. За тренутак то је приковао мисао пролетера и мисао Алексину. Онда су сви погледали у њега. Алекса се окренуо и пошао. И они са њим. А испустим је говорио:

— Решење је добро, само треба да наша конструкција издржи снегу матице. Треба, значи, дуплирати балване и везати их још чвршће.

— Шестоструко ћемо их повезати, одговарају борци. — Тлекса, иди мало спавај — дами ћемо ми. Не спаваш већ трећи дан.

— Довече морамо успети — одговара он. А ноће, кад пређемо...

„Бродоградилште“ је поново оживело. Штаб је одлучио: У одређени час, кад курири јаве, запљиваће нова конструкција низ бујицу матице, запрскаће и запениће разбијени таласи, зазвиздаће рафали, запљиваће гранате, затупњати мине. Пловачки мост спустиће се конопцима.

Наковањ опет звони. Колико је већ кламфи исковао Алекса! Још само пола сата времена. Треба убрзати рад.

— Друже комесаре, потребна је само још једна кламфа.

Алекса је спустио чекић — сад ћу ја. Видео сам је данас... Те ноћи артилерија и бацачи тукли су стално нашу обалу.

— Чекајте још само пола сата, па ћете видети како грми наша паљба и праскају наше бомбе.

Алекса је искочио напоље. И Луне је потрчао за њим. Гранате је фијукнуле. Бродоградилште је засењила јака светлост, загушила експлозија.

— Ништа, ништа, другови, ми ћемо прећи — говорио је Алекса док су га преносили у болницу.

Курир који је дотрчао у штаб да јави донео је на гранчици крзаву и пробијену чизму, спустио је и заплакао. А читава бригада је говорила: — Алекса је рањен. — Алекса је рекао: „Ми морамо прећи“ — и ми ћемо прећи... У рано јутро далматинска претходница прокрчила је пут. Читави дан, читаву ноћ пребацују Раде и борци — сплавари, групе по седам људи. Код Пролетерске непрекидна грмљавина граната и мина. Букти пожар бомби. У Кутима — са сузама у очима — Олга реже Алексину ногу.

— И са једном се може ратовати — рекао је Алекса кад се пробудио. — наши прелазе, прелазе?

Курири, који су се враћали преко Дрине, морали су прво да одговоре на питање: Како је Алекси? Сваки борац је поручивао: „Алекса ће са нама, идемо даље...“

Никад не би била скупоценија крв за трансфузију. За болницу у Кутима, на Трескавици, Врањци, — то је био само сан. Колико би људи дало крв? Колико је часова Олга пробдила над Алексом. Алекса је у трајној невестици бунцао само о преласку Дрине. А кад је умирао, плакали су лекари, болничарке, борци и руководиоци. Кад год је долазио свести, на питања: Како ти је, Алекса? — одговарао је: — „Добро! Јесу ли све бригаде прешле?“ И последњи пут, кад се осветио, Алекса је настављао по стоти пут понављану мисао: — Прешли смо. И болница ће прећи. Биће хране и бољег смештаја за рањенике. Знао сам да ми морамо прећи.

Драги Миленковић

Борци

Ишину...

Ми у напад

Хладан зимски дан. Прошло је 10 сати. Команданта нема, а са нападом на бок је требало почети. Чете се смењују на положају. Две су у рову док се трећа склања у неком пропалом кућерку, без крова. Наилази командант са подигнутом крагном на капуту и некако озбиљнија лица но обично позива команде чета. Предаје им задатак. Две чете имају у двома колонама; са обе стране друма, ићи у правцу села и напасти непријатеља, док ће трећа остати на истом месту у рову, као обезбеђење.

Једанаест је сати. Колоне обеју чета одмичу у правцу непријатеља. Већ су само 200 метара од села. Непријатељ је лукав. Он до сада не даје никакве знаке о себи. Извесни се борци почињу радоваати, мислећи да је непријатељ већ напустио село. И надале иде колона. Путке. На отстојању. Одједном паклена паљба бацача из средине села проломи ваздух. Прве мине падају на друм. Чује се команда: лежи. За часак је читаво колона легла потбушке. Следеће мине падају поред колоне, једна посред ње. Имамо рањеника. Колона убрзава пребацивање. На отстојању, трчелим корацима, иду борци још за 50 корачаја напред развијајући стрељачки строј. „Шарци“ почињу. „Зорке“ такође. Руски машингевери не престају праштати ни за тренутак. Потрбушке, милећи по блатњавом пољу, наш строј иде напред. Мине бацача, гранате топова, све гушће падају око строја. Та њих не спречава. Они гурају даље.

Пролазе носила. Једна! Друга. Другови на леђима износе рањенике са положаја. До сада имамо четворицу рањених. Мине и даље пљуште око строја, но борци леже на месту. Ни мичу се! Место њих то чине „шарци“, „зорке“ и бренигали. Они шаљу своје осветилачке поздраве непријатељу у село. Из строја се дижу тројица. Иду у правцу тих кућа. Не тиче се њих што грме „шарци“, и падају мине. Иду даље. Упадају у прву кућу. „Шарац“ је намештен и већ туче кањених прозора, ка центру села. Одједном се са страшним треском сручи граната посред куће. Шта ли је било са њима, узбуђено су се питали многи из строја, а њихови забринутни погледи нетремице су бујили у упаљену кућицу. „Шарац“ се поново јавио из куће! Његови светлећи меци су ројем летели у правцу села. Гранате су још гушће почеле да падају око куће. Тројка се извукла. Један од њих је рањен у ногу. Другови га прихватају и воде до превијалишта. Идем и ја тамо. Рањеници су спремни за транспорт. Товаримо их у кола. Један од њих одбија помоћ. Хоће сам да ускочи: „Пустите ме, мајку им швапску! Ух, баш су ми је до колена пробиле, а сам бих се попео“.

Кола су кренула, а хор рањеника запевао је скоро научену песму:

„Нема борбе, нема рата
Без Николе команданта“.

Вит. Стојановић

ком. II бат. IV српск бригаде

Напад на Алексиначки рудник

Полако и опрезно, скоро без икаквог шума, силазили смо са Буковине. Били смо радосни што идемо на непријатеља, али нас је мучило питање куда идемо! Нико није покушавао да постави питање гласно, јер смо знали да нам комесар ни за живу главу не би пре времена казао. Ноћ је црна и мрачна, једва један другог видимо. Једна цигара иде из руке у руку и обилази целу двадестину. Човек има осећање да овде појединач и не постоји. Сви смо једна целина, нераздвајна целина, која све више ојачава упркос бурама, које хоће да нас разоре. У свитање зоре, стигосмо у једну шумицу. Тек ту примећујемо да се налазимо у Алексиначком руднику, непосредно у кругу самог рудника, између трећег и четвртог окна. Полегасмо. Нико се није мицао. Прођоше први радници и страже. Њихова лица показивала су нам да нису ни слутили да се ту налазимо. Падала је киша и вода је почела да на тапа наша одећа. Било је студено, али нисмо смели да учинимо ниједну сувишну кретању. Комесар нам је објаснио циљ нашег доласка. Рекао је, да се у Алексинцу налази око пет стотина Немаца, а око самог рудника исто толико Бугара, који чувају стражу. Рудник је радио у корист окупатора, требало га је онемогућити. Експлозивом, који смо понели са собом, требало је срушити три окна. Разделили смо се на групе и свака је група добила свој делокруг акције. Узели смо лампе и као радници силазили у сина. На први поглед није изгледало ништа сумњиво. Радници су и даље радиле не обазирајући се на нас, стражар је шеткао безбрижно. Луна четира осветљала је језиво кроз загушљиву атмосферу рудника. Један друг наоружан револвером, поднесе стражару чев под грло и тиме га мучи. Прекидасмо телефон и веза са Немцима и Бугарима била је отсечена. Неки другови су стављали експлозив, други су саопштили радницима да ниједан не може да се улази, јер је рудник блокиран. У прво окно стављено је 20 сандука експлозива. Чекајући на потпаљивање, објашњавали смо радницима циљ наше борбе. Многи су били одушевљени али је било и оних који су нас гледали са страхом. Пошто смо поставили експлозив почели смо евакуисати рудник. Добити смо наређење да пуцамо на стражу која се налазила пред магацинима. Један њихов стражар паде. Одједном се земља поче угибати, мирно вече проломи страховити прасак. Из првог окна покуља циновски стуб црног дима. Радници са запаљеним лампама бежали су као да их ђаволи гоне. Бугари, мислећи да је бомбардовање, остављали су у паничном бекству сав материјал и спремну. Мало затим, чула се друга експлозија, па трећа и Алексиначки рудник био је онеспособљен за рад.

Облаци црног, загушљивог дима дизали су се из сада пустог рудника. Ишли смо даље, ми, осветници свога народа, кроз борбу смо се приближавали свом циљу — СЛОБОДИ — ништећи при том све што би нам могло сметати.

Милић М. Милосављевић
„Корчагин“

БЕЗИМЕНИ ХЕРОЈИ

У Плејади палих бораца из редова партизана за бољи и праведнији живот сутрашњице, вредно је споменути и оне који нам служе као водичи, или нам дају обавештења о позицијама и борбеном распореду окупатора и његових слугу.

Ти другови и другарице, у већини случајева непознати, указују нам драгоцену помоћ својим добровољним залагањем и жртвовањем за нашу праведну ствар.

Такав је и случај из наше борбе приликом ноћног напада наших батаљона на непријатељски утврђени положај пред селом Бело Поље код Обреновца, 11 октобра.

Кроз ирклу јесењу ноћ, праћену кишом, наш батаљон се прикривено приближавао непријатељу у циљу изненадног напада. Једна другарица — мештанка из села Белог Поља те ноћи је служила нама као водич.

Благодарени њеном одличном познава-

њу терена и нашој строгој конспирацији, подилажење нашег батаљона било је савршено успешно. Преплашени непријатељ и не откривши нас, растеривао је свој страх непрекидним митраљирањем „у празно“. Та његова ватра није нас била спречила да приспемо на одређени део положаја.

На челу колоне, која је вршила подилажење, била је другарица-водич. Она се није ниједног момента двоумила у извршењу свога задатка. Чак и онда, када је требало успоставити изгубљену везу са штабом бригаде.

Кроз кишу из „ликаваца“ и ураган бацача она је смело ишла напред, усправна и ведра изгледа, а кад се ватра мало притајила, спокојно је упитала: „Какав је сада мој задатак?“

„Млада реч“, лист 3 батаљона 31 С.У.Б.
М. Јовичић, 1 чета

Берац: Одмор

Омладина Србије у такмичењу за прикупљање помоћи пострадалим крајевима

Кнежевац

Писмо IX реона

Колубарци за пострадали братају

Поред велике утакмице у прикупљању прилога за пострадале крајеве, у Врачарском срезу такмиче се села и у културно-просветном раду.

За сада је село Кнежевац на првом месту. У Кнежевцу је лепо уређен омладински дом, који има око 400 чланова, богату библиотеку и лепо уређене зидне новине. Ту омладина живо ради.

Стално пристижу групе омладинаца и омладинки. Заруменели се од хладноће... носе пуне корпе намирница, спискове и новац. Предају секретаријату и они што су највише прилога сакупили, смеју се задовољно.

Командири радних чета доносе пуловере и чарапе, које су радиле омладинке на заједничким радним часовима. Политички комесари прикупљају омладину за политички час. У дому је светло и чисто. Стаљинова, Титова и Лењинова слика богато су искићене. Од политичког часа предава се на критику. Сад је много живље. Омладина је већ навикнута на самосталан рад и самокритику. Највише се говори о последњој приредби у Рипњу. И то је у овјеру велике сабирне акције за пострадале крајеве. Прошле недеље дилетантска група представила је Кнежевачки дом у Рипњу одабралим програмом.

После химне, једна омладинка је поздрављала рипањску омладину и повозала их на сарајду, а онда су се ређале одабране рецитације, лепо спремљене хорске песме, скетови, које омладинци сами припремају, и бурно поздрављене руске песме и игре. На крају је „Врабац“ шаљивим стиховима критиковао све што треба да се поправи или одбаци.

Рипањска омладина је лепо дочекала своје другове и другарице из Кнежевца и пажљиво пратила све тачке програма, весело аплаудирајући, уз грмомлаоне уавјесе: Живео друг Тито, живео друг Стаљин, живела омладина!

Они ће за који дан доћи у Кнежевац. Сав приход од ових приредби иде у корист пострадалих крајева, зато се омладина труди да спреми што бољи програм, како би прилог био што већи, јер омладина је правилно схватила овоју дужност и она зна да је велики део наше земље опустошен, да су многе породице остале без крова и без игде нечега.

Радмила Милосављевић

Рад омладине среза лепеничког

Схвативши озбиљне задатке Конгреса и потребу прикупљања помоћи за пострадале крајеве, омладина је дала следеће резултате: прикупљено 1 вагон пшенице и кукуруза, 4500 кгр. кромпира, 1500 кгр. пасуља, 300 кгр. лука, 300.000 динара, 400 пари чарапа, 80 цемпера.

Омладина је дала 7.500 радних часова од којих је само Лапово дало 4200. Одржано је 15 културних приредби. Најбоље резултате показала драмска секција одбора УСАОС „Силић“ која је са великим успехом дала „Било“ од Јанка Веселиновића. Нарочито се истакао друг који је тумачио „Било“. Ударници овога среза су Милосав Срећковић, Лилчић из Лапова и Вуксановић Раде, учитељ из Бадњеваца. На конференцији УСАОС-а, евоцирајући успомене на храбро пале омладинце — првоборце Ђокицу Митровића и Петра Живића, омладинци су дали реч да ће своје напоре удвостручити и дати много веће резултате.

Жабари

Друг Ратибор Миладиновић из Жабара истакао се својом прилежношћу и активносту у прикупљању помоћи за пострадале крајеве. Он купи прилог сваког дана у Жабарима и по читавом срезу, а сам је дао први пут 200 кгр. кукуруза, 100 кгр. пшенице, 500 кгр. пасуља, 5.000 динара. Други пут дао је 1.000 кгр. кукуруза, 200 кгр. пшенице, 100 кгр. пасуља, 10.000 динара.

Одмах по ослобођењу, када је дошла Црвена армија и када је купљен добровољни прилог као помоћ војсци, он је дао 30.000 динара Среском НОО.

Овим је друг Ратибор Миладиновић указао личним примером како треба волети оне који су то и заслужили, јер су највише дали за добро свог народа а сада су највише погођени бедом опустошене земље.

За све време народно-ослободилачке борбе свака Титова реч, значила је — извршење. Речи са Конгреса српске омладине: „Ви сте наша армија рада“, схвата сва омладина као директиву и труди се да испуни задатак и оправда поверење.

Ни омладина Колубаре не заостаје у томе. И младићи и девојке такмиче се у свим гранама рада. Такмиче се у прикупљању прилога пострадалим крајевима, у културно-просветном уздицању путем приредби и усмених новина итд. Такмиче се у окупљању омладине у УСАОС, ко ће више успети да поведе омладине на конференцију. И у свему томе омладина је дала лепе резултате.

Омладина Мнонице дала је од Конгреса до сада 31 приредбу. Омладина Славковине 4, омладина Јајчиња дала је 3 приредбе, омладина Бабајиња 3 и Латковина 2, укупно 43 приредбе. Циљ приредби је окупљање омладине у УСАОС и купљење прилога, који износе суму од 200.000 дин. На тим приредбама узело је учешћа на хиљаде омладинаца и омладинки среза Колубарског. До сада су свуда формиран омладински одбори и њихов рад се свуда види. По селима, омладина свакодневно одржава састанке и

присуствује преради новог материјала. Омладина активно потпомаже народно-ослободилачке одборе и њихова помоћ се већ у велико осећа. Омладина се није само ограничила на давање приредби и прикупљање новчаног прилога, већ је прикупљала и остале животне намирнице. Резултати тог прикупљања су следећи: 3000 кгр. кукуруза, 4.210 кгр. пасуља, 3.420 кгр. кромпира, 2.476 кгр. пшенице, 334 ком. јаја, 41 кгр. сланине, 23 кгр. масти, 102 кгр. шљива, 31 кгр. сира, 302 кгр. црног лука, 89 пари чарапа, 6 шалчиња, 12 рукавица, и 317.830 дин.

Поред тога омладина села Јајчиња убила је једног Дражиног команданта, који је покушао да се прикрије у селу. Поред тога једног је живог ухватила и ухватила је тројицу дезертера, који су побегли из јединице. Омладина показује високу свест, она је у свом селу прикупила 1.100 кгр. кукуруза. Поред Јајчиња, такмичењу се одазвала и омладина села Славковине, која је прикупила 1000 кгр. кромпира и око 100.000 динара.

Када буде завршено такмичење, цифре ће бити много веће.

Владимир Вуковић.

ОМЛАДИНА ВАЉЕВСКОГ ОКРУГА — НАШИМ РАЂЕНИЦИМА

Нема дана када неко село или срез не пошаље своје делегате са пакетима и осталим намирницама, за наше рањенике.

Лепо је било видети омладинке села Звечке, које су дошле испред омладине свога села. Дошле су оне са 37 пакета, које су за један дан сакупиле за наше рањенике. Дошле су са писмом и жељом да их виде и да им кажу шта они у позадини раде, да искажу љубав и осећање целе омладине свога села и жеље свих њих. Омладинке су дошле са намером да остану, да негују наше рањенике, јер сматрају да ће им се на тај начин најлакше олужити.

Омладина је послала и писмо у којем пише:

Драги наши рањени другови,
Ми, омладинци села Звечке, среза посавског, на својој радној конференцији одлучили смо да вас посетимо са овим писмом и овим поклонима које смо за један дан сакупили. Ми знамо, другови, да је ово што вам шаљемо мало, према ономе што сте ви дали на бојном пољу против окупатора и домаћих издајника нашег народа. Али знајте другови, да се

и ми у позадини боримо и радимо за помоћ фронту, пострадалим крајевима и вама који сте пролили своју драгоцену крв за част и слободу младих покољења.

Ми вам шаљемо своје борбене поздраве, са жељом да што пре оздравите.

Омладина села Великог Поља, исто из Посавине, дала је за болницу 15 пакета, који садрже 5 кгр. колача и 60 ком. јаја.

И омладина Колубаре не заостаје од осталих срезова. Она је послала за болницу 205 ком. јаја, 45 кокошака, 32 кгр. сира, 3 кгр. кајмака и 3 кгр. пекмеца.

Подгорина је дала за болницу 90 ком. јаја и 14 ком. пилића.

И поред тога наша омладина схвата да све то што је дала није доста, него се добровољно јавља, да их негује и да их лечи. Тако је из Посавине пошло у болницу 15 а 40 из Ваљева.

Из свега овог види се, да омладина округа ваљевског гаји љубав и налаже себи у дужност да помогне наше рањене борце и да им ублажи бол.

Л. Марковић

САСТАНАК АКТИВИСТА УСАОС-А СРЕЗА РАЖАЊСКОГ

27 децембра одржана је седница секретаријата УСАОС-а среза ражањског. На седници су чланови појединих секретаријата изнели резултате свога рада. Секретар месног одбора УСАОС-а из Ражања, истакао је да је омладина одмах после ослобођења почела са активним радом. Омладинци су основали свој дом, пионери такође и до сада су одржали 2 приредбе. Радне чете су досада имале 60 радних дана.

Реферат о раду омладинаца села Ђићеваца показао је да се и они труде да помогну опште напоре за изградњу наше данашње државе. До сада је прикупљено 20.000.— динара прилога, радне чете су дале 60 радних дана, одржане су 43 конференције.

Секретар из Лучина изнео је рад својих омладинаца и њиховог одбора. Омладина има свој дом, прикупљала је прилоге за рањене другове итд. Секретар УСАОС-а из Шефке поднео је исцрпан реферат о раду омладине свога места. Омладина такође има свој дом. Досада је прикупила 670 кгр. кукуруза, 40 кгр. пшенице, 40 кгр. кромпира.

Омладина Шефке труди се да не заостане за осталим селима.

Пожаревачки округ

Срез звишки: Омладина је до 26 децембра прикупила: 117.890 дин. 2.097 кгр. жита, 816 кгр. кукуруза, 67 кгр. брашна, 2.599 кгр. пасуља, 2.835 кгр. кромпира, 29 кгр. масти, 13 кгр. сланине, 52 пара чарапа, 3 кгр. вуне, 2 цемпера, 6 шалова и три пара рукавица.

У овом срезу нарочито се истакло влашко село Дубока које је дало: 16.900 динара, 1.100 кгр. пшенице, 150 кгр. кукуруза, 940 кгр. пасуља, 4 кгр. масти, 1.050 кгр. кромпира, 24 пара чарапа.

Срез рамски: 109.150 динара, 976 кгр. пшенице, 2.859 кгр. кукуруза, 1.576 кгр. пасуља, 3.489 кгр. кромпира, 300 кгр. лука, 50 кгр. брашна, 16 кгр. масти, 23 кгр. сира.

Срез хомољски: 64.200 динара, 3.044 кгр. кукуруза, 3.748 кгр. пасуља, 3.187 кгр. кромпира, 2.300 кгр. жита, 18 кгр. масти, 15 кгр. сланине, 15 кгр. лука, 46 кгр. вуне, 77 пари чарапа, 6 пари рукавица, 15 кошуља.

Срез моравски: 181.720 динара, 10.870 кгр. кукуруза, 1.400 кгр. пшенице, 1.695 кгр. кромпира, 1.670 кгр. пасуља, 7 кгр. масти.

Срез млавски: 124.320 динара, 2.875 кгр. кукуруза, 530 кгр. пшенице, 729 кгр. пасуља, 532 кгр. кромпира, 79 кгр. брашна, 25 кгр. лука, 5 кгр. масти, 30 пари чарапа, 2 кошуље.

Омладинци Србије
Главни одбор УСАОС-а
гостиња Божић и Нову годину

Пишемо вам неколико новости из нашег дома, пишемо не само да јавимо вама, него да омладина читаве Србије, преко нашег листа дозна, чује и створи себи слику о омладини Београда, њеном раду, тешкоћама на које наилази, савлађује их и тако постиже успехе. Овог пута вам пишемо скоро само о успесима.

Свршили смо ударну недељу, очистили улице и скупили прилог за београдску сиротињу. Сад је требало опет развити сабирну акцију, помоћи опустеле крајеве. Сазвали смо конференцију и решавали о том питању. Изабрали смо одбор, који ће руководити акцијом и магационер да прима прилоге у природи. Чврсто смо решили да успешно свршимо постављени задатак.

Сутрадан је свака група од неколико омладинаца имала већ одређену своју улицу и кренула на посао. Један друг објашњава сврху наше акције, други прима новац, трећи записује, а сви заједно носе прилог до дома. У подне, кад се све групе враћају са рада, благајник и магационер имају пуне руке посла: пребројавају новац, уписују, проверавају по списку, пресипају намирнице у заједничке цакве, сређују текстил и још

у свршили са једном групом, ето их иду још две, стижу четврти, пети... Благајник не може да стигне, па му сви помажемо. — После подне имамо конференцију, на којој, између осталог, друг из одбора даје резултате сабирне акције. И шта се догодило, другови?! Уместо да су резултати слабији него из ударне недеље, они су не само исти, већ и бољи.

Скупили смо овога пута на 150.000 динара, готово и не рачунајући сиромашне крајеве нашег рејона: Прољоп и Јатаган Малу, и круг Државне и Војне болнице. Затим: 70 кгр. вуне, 200 кгр. брашна, 240 кгр. пасуља, 80 кгр. кромпира и 40 ком. текстила. Уз то омладина IX рејона одриче се и 31 и 30 децембра свог следовања брашна, које ће послати као прилог пострадалим крајевима.

Давали смо неколико приредби у корист пострадалих крајева, једну приредбу руским једну партизанским рањеницима. На приредби совјетским рањеницима честитао нам је изасланик друга Тита.

Омладина IX рејона

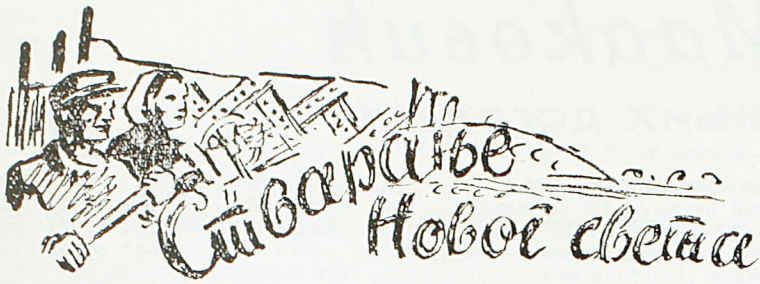
III реон

Омладинци III одеља прегнули су свим снагама да прикупе помоћ за пострадале крајеве. Само омладинци из радних батаљона, не укључујући оне који раде по фабрикама и надлештвима, сакупили су у времену од 17 до 26 децембра: 840 кгр. пасуља, 250 кгр. кукуруза, 220 кгр. грашка, 59 кгр. кромпира, 26 кгр. лука, 9.150 кгр. масти, 1 литар зејтина, 3 конзерве, 19 кутија кекса, 97 литара парадајза, 40 ком. прибора за јело, 31 комад судова, 191 комад текстила, 10 кгр. вуне, 100 комада сопуна, 45 кгр. магија, 332.008.— динара.

Ови вредни омладинци, који су схватили важност сабирне акције, могу да послуже као пример свесрдног залагања, као и грађани, нарочито они напредомашини, који одвајају од себе ико би чак и њима помоћ била потребна.

Активност омладинаца Београдск текстилна индустрије

Радници омладинци из Београдске текстилне индустрије, којих има 80 на броју, живо су прихватили акцију за помоћ пострадалим крајевима. Они су дали пример осталима прилажући у новцу сваки по 1.000.— динара, док су они који су били у могућности дали и више, а затим су кренули међу своје старије другове и грађанство, тако да сада прилози у новцу износе преко 200.000 дин. Своју захвалност и љубав према борцима Народно-ослободилачке војске манифестовали су тиме што је 27 радника дало крв. Сем тога, знајући да успех у раду лежи на њима самима, они су отпочели са појединачним такмичењем у томе ко ће израдити на овоме разбоју највише текстила. Очекује се да ће резултати такмичења показати знатно повећање у производњи. Према мишљењу ових омладинаца, треба поклонити пуну пажњу сабирној акцији за прикупљање вуне и вунених отпадака, како би се на тај начин обезбедило сировине и повећала производња штофа. Са своје стране, другови омладинци из ове фабрике пружају и у том погледу пример: Они су сакупили 750 кгр. крпа, од којих ће се додавањем вуне после прераде добити добар текстил, који ће бити лиферован нашој војсци и пострадалим крајевима Југославије.

На обалама велике реке читаве се клисуре леме и распадају. Страшне машини, сличне препотопским животињама, веру се по огромним степеницама уклесаним по крају планине.

Кроз ново кориито сто километара дугачко, кроз крајеве које није раније познавала, протече изненада река. — Огромно језеро, до тада невидљено, појављује се на месту ранијих баруштина.

У степима, где су до јуче расле разнолике дивље траве, на стотине километара таласају се житна поља.

Авиони надлећу сибирске тајге, преносећи у труповима путнике у животињским крилима и заштитним наочарима. У земљи Катлика, по голој степи, поред колиба покривених камитином кожом, ничу грађевине од армираног бетона. Челични стубови дижу се по читавој земљи. Они имају четири ноге и много руку, а свака рука држи по једну жицу.

Кроз те жице јури струја, енергија отета рекама и водопадима, мачварима пуних тростата и руднична угља.

А све је то изражено у цифрима — све је то у једној великој књизи рачуна а та се књига зове: петогодишњи совјетски план.

Наш пријатељ — хемија

„Пред мојим очима одвајала се огромна клисура. Били смо две стотине корака далеко, кад се потресла два, три пута, отскочила и обавила се белом облацима. Облаци су се невероватно брзо разишли и клисура се појавила широка и ниска.“

То Горки прича о ономе што је видео код Дњепростроја. Клисура се леме помоћу набоја пуњених течним ваздухом и чајом. Мало ваздуха, мало чаја и огромна се клисура разлетела на комаде.

Исто тако на Дњепростроју, рониоци су сишли на дно реке и помоћу лампи за аутогену топљење расекли су под водом гасним пламенима челичне плоче.

На пољима колхоза земља даје два пута више жита од оне, која припада суседним сељацима.

Хемија нам, дакле, помаже да рушимо клисуре, сечемо челик и да неплодну земљу учинимо плодном. Хемија нас лечи, пере, храни и облачи.

Без хемије не бисмо могли произвести ни кожу, ни папир, ни сапун, ни каучук, ни свеће, ни лекове, ни боје, ни конзерве. Без хемије не бисмо могли хемиски да чистимо и бојалишмо робу, из нафте да водимо бензин и петролеј, ни да прочишћавамо воду да бисмо је учили питком. Не бисмо се могли борити против штетних инсеката који упропашћавају семење итд.

Хемија претвара, за читав свет некорисне састојке и отпатке, у корисне и потребне ствари. Захваљујући њој ми правимо свиду од обичног глина и струготина. Колофонинум и терпенти од борове смоле, бензин од најобичније угљене прашине, боје и лекове од угљеног катрана, картон и хартију од трске и сламе; амонијак — неопходно потребан за производњу вештачког ђубрета — од ваздуха и гаса који се ослобађа из угља при његовој преради у кокс.

Хемија нас учи да правимо каучук без каучука, цветни мирис без цвећа, вештачку кожу без коже, вештачку вуну без вуне, вештачко камење без камења, вештачку кост без кости.

Да сте још пре извесног времена рекли да се може од струготина направити свила и од угља петролеј, свако би мислио да нисте при чистој свести. Међутим, данас се све то ради.

Хемија је моћна савезница оних, који умеју да се њоме служе. За време рата хемија је препретила непријатељске ровове отровним гасовима, а она је опет својим „маскама“ чувала људе од њиховог разорног дејства. У колико једна земља има више хемиских фабрика, утолико је она моћнија и богатија.

М. Иљин

КАКО СЕ КАЛИО ЧЕЛИК

(Одломак)

Тешки дани зиме 1921—1922 носили су многим крајевима Совјетског Савеза студен. Разрушене комуникације онемогућавале су довоз дрва. И у тим часовима Комсомол је показао своју спремност за рад на помоћ народу. Безбројне препреке су савладане, прокопани су брегови, постагљене шине — дошла су дрва! Ударничким радом совјетска младост победила је сурову зиму. У свом роману „Како се калио челик“ Н. Островски описује како се стварала совјетска омладина и под каквим се тешким условима водила борба против зиме.

Рано ујутру, потмуло клипћући на скретницама, станица се приближи блиндираном возу. Као раскошан султанин, као лабудово паперје, извличила се бела пара, невидљиво се топећи у хладном чистом ваздуху. Из оклопљених одељка излазили су у кожу ушивени људи. Кроз неколико часова трипоткошника из блиндираног воза дубоко забише у стрмен диве огромне тикае од црног челика, спроведше од њих дугачке фитиље и дадоше сигнални пуцањ. Тада од стране стрмени на све стране потрчаше људи. Од жижица крај фитиља плану фосфорним пламеном. У стотине људи се за тренутак стегосе сна. Један — два минута мучног испичивања — и уздрхта земља, страшна снага разнесе врх брега, бацивши у небо огромно комађе земље. Друга експлозија јача од прве. Страшни грохот одјекну по шумском честару, пунећи га хаосом звукова од испепане у комаде стрмени.

Тамо где је мало пре био брежуљак, зијала је дубока јама, и на десетине метара уприколо шећерну белу снегу засула је разрижена земља.

У удубљење начињено експлозијом полетеше људи са пицима и лопатама.

На гратњи се развила упорна утакмица — борба за првенство.

Још далеко пре сванућа Корчагин је тихо, никога не будећи устао и једва покрећући на хладном полу оловане ноге, отишао у кухињу. Пошто му је поврела вода у казану зачух, вратио се и разабудио свј својој глави.

У бараши за време четвртог чаја, до

стола, где је седео Дубава са својим арсеналцима, прогуро се Панкратов.

— Јеси ли видео, Мишај, Павка је у само свитање своју братију подигао на ноге. Молим те, већ су десет хвати прешли. Момци веле да је он своје из главних радионица тако навио, да су решили да заврше свој део 25-ог. Хоће да нас дупне све преко носа. Али то ћемо, опростићете, видети — узбуђен говори он Тубави.

Мишај се кисело осмехнуо. Он је лепо разумео зашто је поступак групе из главних радионица зајео толико секретара колектива речног пристаништа. А и њега, Дубаву, пријатељ Павлушка је ошиново: не рекав ни речи позвао је на двобој са одредом.

— Брат за брата, а сио за папе — овде „ко кога“ — рече Панкратов.

Мећава се одједном подигла. Небо се прекриво сивим, ниским облацима. Почео је густ снег. Увече је завијао у димњацима ветар, пиштао је међу дрвећем, пралећи вихорове, узнемиравао шуму претећим звиздуком.

Целе ноћи је беснела и пустишила мећава. Људи су промрзли до костију, иако су целе ноћи ложили пећи.

Ујутру, кад је одред ступио на рад, упадао је у дубоки снег, а изнад дрвећа је пламсао сунце, на модно-плавом небу није било ниједног облачка.

Корчагинова група је свој део ослобађала од снежних наноса. Тек је сада Павле осетио колико су тешке патње зиме. Стари капут Окунјева није га загрејао, а у каљачу је улазио снег. Више пута је губио у сметовима. Постојала је опасност да се чизма на другој ноzi сасвим распадне. Од спавања на полу, на врату му се надвочио. Уместо шала Покарјев му је дао свој марамицу.

Мршав, упаљених очију, Павле је бесно заметао широком дрвеном лопатом, чистећи снег.

На станицу је у то време домилио путнички воз. Једва га је довукла изнемогла локомотива. На тендеру ниједне цепанице, у пећи су догоревали остаци.

— Ако дате два — поћићемо — ако не — преведите воз у резерву; док се не добије покретна снага! — викао је машинист шефу станице.

Н. Островски

ГОВОРИ МОСКВА

Приповетка

Облаци су се качили за врхове старих платана, дивље шума се слушала ка клисури и оданде, одоздо, увек су допирали потмули ударци и жубор воде. Планински поток се дан и ноћ борио с камењем, гурао га, вукао за собом и споро, као не хотећи, вљало се оно у белу побеснељу пени дуж узанага корита. То су била два гласа која су се препирала — глас воје и глас камења. Али где, тим двома гласовима се придружи трећи. Повлачећи се према М., наци су оставили радио-инсталацију, Немци су прекинули вод и отишли не раскирајући да дуго остану у томе месту где им је сама природа претила неизвесношћу, смрћу. Да ли је ветар који се изненада спустио са врха планине спојио вод са земљом, или је то био гуштер који је шмугнуо кроз суво шибље, — али тек, радио изненада проговори и у дивљој чести клисури одјекну миран људски глас.

— Говори Москва, — рече тај глас.

Пусто је било унаоколо; ни живе душе.

Шеснаестогодишњи дечак који је ишао из разорног козачког засеока код Черкаска, био је први човек који је чуо тај глас. Он се звао Коља Максимов. Његова породица је изгинула. Он је од куће понео само неколико књига. На њему је била исцелана блуза, у њу на раменима је заједно с књигама био пиштољ који је он скинуо с обијеног Немца. Радио га заустави. Запењено ослушну он, а затим приђе. Фанфаре запеваше пред црвено-армејским часом: »У име Отаџбине, ни кораке напред.« О велима велике храбрости говорио је тај глас. Слику тишине на фронту описао је он и та слика бјеше страшнија од самог боја. Потмуло ударају у ноћи лопате пионираца. Риђе, зелене, плаве ракете узлећу над линијом фронта. Нечујно се шуњају извиђачи кроз високу траву.

Ставивши под главу кожно капу, Коља лежаше на леђима и слушаше, слушаше све док далеко избијање, кремалског часовника није допрло до њега, васкрсавајући успомене на кућу где се родио, мајку која је упитала дугу косу пре него што ће да легне, оца који је замишљено пунио последњу лулу пред спавање.

Кроз зрикане зрикаваца, кроз шум воде, водник чу рачи која су биле врло необичне у немачкој позадини, сто километара од фронта. У честару јудиног

дрвета његово искусно око је открило станиште, кровинару и јаму. Он се привуче и размаче грање. Црномањаст дечак у поцепаној блузи ломио је суво грање поред примитивно начињеног огњишта. Водник га ослови и рече своје име:

— Водник другог степена Иван Козаченко.

То је био »морнар свих флота«, како је он сам себе у шали називао. Он је отпочео службу у граничној стражи на Далеком Истоку. Он је бранио Одегу. Он је ратовоо с Немцима на Баренцовом мору. Оданде се са баталионом поморске пешадије вратио на југ. При извиђању је био рањен, претварао се да је мртав, пастири га пренеше себи. Месец дана је лежало у селу, а сада се пробијао ка својима.

Тако су се око радија почели окупљати људи. Све су искусили очи — и горке мучке немачког ропства и одвајање од својих породица и мучну неизвесност од које полако умире душа. И ето, као да се одједанпут дигоше застори са прозора мрачне собе и кроз њих јурну засењујућа сунчана светлост.

Свако, ко се заустављао у планинској клисури, имао је свој живот, своје снове, своју невољу. И сва коме је Москва говорила оно што је он хтео да чује.

»Ти си сам у свету, — говорила је она Кољи Максиму, — твоја кућа је разорена, отац убијен, мајку су одвакли непријатељи. Али ти ниси сам. Ја сам с тобом, а ја сам снажна, смела, велика. Ја — то су милиони таквих као што си ти. Ја сам твоја будућност за коју ти мораш да се бориш. Буди храбар, постојан, неустрашив. Ти ћеш ме видети. Сва је у будућности.«

»Па дакле, да ли си се узалуд залагао у рату и храбро борио против непријатеља на колну и на мору? — говорила је Москва воднику. Ти си сада у позадини непријатеља. Али где си ти — тамо је и фронт. Погледај око себе, размисли о људима који те окружују. То сам те ја оставила с њима.«

Прође месец дана и гости дођоше у партизанско насеље које се пружило на обали планинског потока. Поштылајући се дугачким штаповима, два старца дугих брала, са чојеним шеширима широког обода, љубазни и достојанствени, сиђоше у клисуру. Њихови синови су служили у Црвеној Армији. Они дођоше да слушају Москву и она их дочека монотоним и величанственим песмама Кавказа.

— Шта вам је потребно? — упиташе старци.

Водник одговори:

— Оружје и месо.

Он је сваког јутра обучавао људе. Учио их је да се уковавају, камуфлирају, добављају ватру када нема шибца, чувају ноге у маршу. Учио их је да читају трговца. Учио их је звучним и светлосним сигнаlima. И све је то било о чему је говорила Москва.

А увече су људи слушали музику. Загонетна, тајанствена снага их је вукала напред, — то је звучала јуним замахом широка руска песма. Украјинска ју је смењивала и пред њим се одртаваше дивна, недогледна степа од Тамана до Дунава, будећи тугу и одважност. Било је дана када је шумска музика летела једва додирујући земљу и изгледало је, ма колико да лети душа, ипак не може да стигне те звуке — несташне, лелујава и који би изненада кренули напред широким и тешким кораком.

— Како смо ми живели, а? — рече једнога дана годник усхићен као дете. — Чак ми је необично када се сетим како смо дивно живели.

Већ је допрла преко линије фронта вест да у немачкој позадини оперише тајанствени партизански одред. Већ су падали од најслабијег ветра потсечени телеграфски стубови. Већ је наишла на заседу немачка коњичка патрола и у одреду се појавише коњи. Већ је нарочито одређена чета за борбу с партизанима кренула камионима, када се одред окупио око радија, зато што је то било шестог новембра и што су сви били уверени да ће тога дана говорити Стаљин.

Ћутке су слушали људи гледајући у правцу широкотворног отвора клисуре, над којим се у недогледној висини уздишале планине снегом покривене. Ко зна шта су осећали они у том тренутку? Да ли су своју судбину видели пред собом, или су мислили о томе да и ако не доживе победу, — ипак неће пропасти, неће се заборавити њихово дело.

— Данас ми празнујемо, — отпочео је Стаљин и људи се дигоше и стадоше мирно као у строју... Он је говорио — и како је јасно, како је просто било све што је говорио! Он је говорио свима, од малог до великог, целом народу који живи на совјетској земљи. И тек што је он изговорио последњу реч, стража даде сигнал: »Видим непријатеља« — и људи се расуше дуж обале спремајући се за напад. Родник искључи радио. Сада су само зриковци зричили у жбуњу. Али ето, потресе се ваздух и праи метци зафијукаше не добацујући до обале и ударајући у каменито корито.

Не чекајући напад партизани прегазише поток и разјарени и одушевљени ударише на непријатеља...

Као што се ветар рађа од далеког, невидљивог покрета природе, тако се родио овај одред од надахнуте речи. Његова је историја још у будућности. Ја сам испричао само оно што сам прочитао на њеној првој страни. Хиљаде километара је превалио он у борби и већ је о њему, о његовим подвизима и слави говорила Москва у планинској клисури, коју су наше трупе већ давно освојиле.

»Известијак

В. Каверин

Светозар Марковић

у светлости данашњих догађаја

Велики, преломни догађаји, што их данас преживљујемо, објасњавају једном новом светлосту не само садашњост и будућност, већ и прошлост наших народа, и ако би у тој светлости осмотрили 150 година наше новије историје, тешко да би нашли личност коју нам садашња борба јасније осветљава и више приближује, од велике фигуре Светозара Марковића. И заиста, никада он није био ближи и разумљивији српском народу него данас, 70 година после своје смрти. Иако временски припада прошлотеку веку, он се многим својим погледима и самим својим карактером прикључује садашњем поколењу. Ако су га и савременици ценили и уважавали то је било више због неодољиве снаге његове личности, него због разумевања његових, онда и сувише напредних идеја, које често тек у садашњи догађајима налазе потврду своје исправности.

ПОЛИТИЧКЕ ИДЕЈЕ — БОРБА ЗА САМОУПРАВУ И ФЕДЕРАЛИЗАМ

Светозар Марковић је познат у нашој политичкој историји као један од првих и најјачих критичара бирократског система. Баш у његово време радило се врло живо на подизању једног бирократског чиновничког кадра, који је имао да послужи као ослонац династичке тираније. Марковић је јасно уочио ову опасност за народну слободу и народне интересе, која се у томе крије и оборно се на нашу бирократију свом жестином и неумољивошћу једног идејног борца. Његова критика бирократије нарочито је савремена данас, када се улажу толики напори да се у саставу и устројству нове народне власти нађе јемство противу тога зла, које је много допринело свим преживљеним несрећама. Своју борбу против бирократије Марковић је логично повезао за борбу против централизма уопште и тражио увођење најшире локалне самоуправе, општинске, срепске и окружне. Та идеја самоуправе, јако популарна и у његово време, била је грубо изиграна од наших грађанских партија, које су је лицемерно исписивале на чело свога програма, и тек данас, у оквиру широке самосталности народно-ослободилачких одбора, она доживљава своје истинско остварење.

Слободарство и напредност Марковићевих идеја и његова политичка далековидност најлепше се испољавају у његовом ставу према савременим проблемима балканске политике, што их расправља у свом главном делу „Србија на истоку“. У времену опште националне узбуђености, која није била далеко од шовинистичких крајности, Марковић оштро одваја интересе националног јединства од интереса династичког империјализма и истиче „противност између ослобођења српског народа и увеличања броја поданика Обреновића“. Место територијалног проширења на рачун других народа, које би било стални извор смутње и неслоге на Балкану, место стварања хегемонистичке Велике Србије, он се залаже за федеративну заједницу са сродним и блиским народима, која би била истинска га-

ранција националне самосталности и слободу. Марковић није водио борбу само против великосрпских империјалиста. Он је нападао сејаче раздора међу балканским народима ма од куда се они јавили. Полемишући са једним великобугарским листом он пише: „Ми не знамо да постоји каква српска пропаганда у бугарским крајевима. На против знамо поуздано, да између народа српског и бугарског постоји највећа љубав, да се они онде где се дотичу, управо не сматрају као два народа но као један народ. На срећу народ ништа не зна ни о великом Симеуну и Асану, Немањи и Душану; они сматрају само Турчина — па и то у главном турску владу и њене силеције — као своје непријатеље; они сматрају своје заједничко ослобођење од Турака као своју заједничку циљ, и никада не воде рачун ни споља где ће бити граница „српског“ и „бугарског“ царства. То народно јединство исповедају сви образовани Срби у Србији... Наша је заједничка циљ ослобођење српског и бугарског народа, а никад нећемо водити спор оће ли граница између Срба и Бугара бити „Бугарска Морава“ или Српска Морава. То ће најбоље решити сам ослобођени народ, ако му буде била потребна та граница.“

Та његова национална широкогрудост збогомјерно је преставањена као национална равнодушност. Најбољи одговор на ове клевете даје свесрдно заузимање Марковића и његових другова у припремама устанка у српским земљама под Турском, при чему су се, по Скерлићевим речима „ти „космополити“ пока-зали много бољи Срби него многи „патриоти по занату“.

СОЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРОГРАМ И ПРОПАГАНДА

Светозар Марковић је несумњиво један од најистакнутијих и најсмелијих бораца за права и интересе ситног, радног човека, али су његова социјално-економска схватања и мање оригинална и мање тачна од његових политичких идеја. Он је правилно уочавао неправедност и суровост установа и односа што их собом доноси капитализам и с разлогом је популарно против ускогрудог, рачунског индивидуализма, али су мере и решења што их је он предлагао, откривале његово непознавање друштвено-историјских нужности, и његов утопистички идеализам. Точак историје није било могуће зауставити: Србија се није могла вратити на патријархално-законски начин живота, који је он са толико маште оживљавао у својим делима. Његови практични покушаји са оснивањем земљопоседничких задруга остали су без резултата. Ипак једно треба истаћи. У његовом социјалном било је много наивности и недоследности, али је његова социјалистичка пропаганда извршила ипак једно позитивно дејство. Својим сметним задирњем у наизамештене проблеме, она је открила многе мрачне стране савременог друштвеног живота и широко заталасала јавно мњење покрећући га на борбу.

Један од најнапреднијих ставова Светозара Марковића, с обзиром на схватања

његовог времена, био је његов став према женском питању. Он је један од првих наших политичких људи који се залаже за пуно друштвено изједначење мушкарца и жене. При томе за њега није важна само формална и законска страна проблема. Он улази истовремено и у питање личних односа и заступа један висок лични морал, који ће бити заснован, не на незнању и предрасуди, већ на правилно увиђеној друштвеној свести.

КРИТИКА УЈЕДИЊЕНЕ ОМЛАДИНЕ

Светозар Марковић је умро врло рано, у својој 29-ој години, а његов рад на политичкој пропаганди обухвата само пет последњих година, од повратка са студија у иностранству, где је стекао своје социјалистичке идеје, до изгнаничке смрти у Трсту 1875. Ипак и за то кратко време, непрекидно гоњен и затваран од полиције и притискиван најтежом немаштином, он је извршио огроман утицај на своје савременике и постао великим учитељем и вођом српске омладине. У то време још увек је владала духовима либерална, национално романтичарска идеологија Уједињене омладине, али већ иживљена и у својим декадентним облицима, сводећи се у политици на фразерство и опортунизам, а у уметности на празну форму и неискрено пренамањање. Светозар Марковић је безобзирно напао овај лицемерни и мекушни став према животу. На политичком пољу он је замерао Омладини њену капитулацију пред династичким терором који је нарочито после 1868 узео оштре форме. Своје куквичко узмицање у унутрашњој политици Уједињена омладина је прикривала бучном борбеношћу у питањима спољне политике, што је у даним приликама значило опет посредно подупирање политичких позиција реакције. Осуђујући такав издајнички став Марковић је истицао да је „ослобођење једног народа од тираније других народа само један колут у ланцу других слобода“ и позивао омладину да се доследно бори за „основни политички и друштвени преображај српског народа на начелима науке“. Истовремено, Марковић је у књижевности напао извештачену романтичарску поезију која зна само за уздицања и миловања, а затвара очи пред животном стварношћу. Он је тражио од књижевника и песника да се заинтересују реалним друштвеним проблемима и да буду увек са својим народом у његовој борби за слободу и бољи живот. Место књижевника пренамања он је тражио књижевника борца. Марковићева критика Уједињене омладине имала је велики одјек и значила у ствари крај овог преживелог покрета. На политичком пољу она је прокрчила пут стварању једне младе, борбене странке. — у књижевности значила је почетак реализма. Својом немилосрдном критиком Марковић је пробудио српску омладину из романтичарске успаваности и оспособио је за нова стварања.

ВЕЛИКИ ЛИЧНИ ПРИМЕР

Оно што чини Светозара Марковића великим народним трибуном, што му је

обезбедило толики утицај на савременике и што га и данас уздиже у нашим очима и чини тако блиским, то нису никако само његове идеје и његов рад, већ исто толико и његов карактер, сама његова личност. Марковић је био изванредно храбар човек. Смелост и пожртвованост са којим је улазио у најтеже окршаје граничи се са самозаборавом. Давући свој суд о Марковићу, Скерлић с правом каже да нема можда у читавој нашој историји личности која би имала да води тежу и неравнију борбу. Ослањајући се једино на снагу свог унутрашњег уверења он се усудио да нападне истовремено и дворски деспотизам и терор полиције и повлашћеност неспособне бирократије и те тобожње либерале што пузе пред властима и ту омладину што зачаурено живи у преживелим романтичарским калузима, и нашао се тако одједном у рату са свима. Пет година његовог јавног рада то је пет година бесомучног прогањања. За то време био је неколико пута у затвору, био и на робији и доживео два изгнанства. Ништа није било у стању да сломи његову борбеност. Полиција му је забрањивала листове — он је одмах покретао нове. Полиција га је хапсила — он је и у затвору писао. Ипак, све ово морало је показати своје последнице. Стални протрени, сиромаштво и неуморни, исцрпљујући рад подрвали су његово здравље и он је завршио свој живот у 29-ој години као тежак грудоболни болесник.

Хероизам Марковићеве личности не изражава се само у његовој способности за потпуно лично жртвовање, већ исто толико и његовој неисцрпној радној енергији, у атлетској снази његовог духа. Само оно што је написао за тих пет година политичког рада било би довољно да испуни један дуг и плодан људски век! Својом начелношћу, својом непоколебљивом чврстином, својом радном енергијом и дисциплином, читавим својим животом, Марковић је давао сјајан лични пример својим савременицима и тај пример деловао је исто тако снажно као и његове идеје. Постојаност, коју је показивао у заступању својих погледа, није никада прелазила у крути догматизам, као што ни његова строгост нису били знак безосећајности. Под хладним оклопом борца купало је једно осећајно срце, и као што је умео да буде неумољив противник и критичар, умео је да буде и диван друг и нежан пријатељ.

Као заклетни противник апсолутизма и бирократије, као борац за истинску слободу и братство међу балканским народима, за самоуправу и федерализам, и најзад, као човек који није жалио себе ни свој живот када је било у питању добро отаџбине, Светозар Марковић поново оживљава у данашњој слободарској борби наших народа и, као учитељ истинског родољубља, стаје у ред наших највећих људи.

Најзад Р. Пашаћ

Мајке у Трмечу

Свијетло-сиви магличасти дани фебруара у којима се растапају и блиједе цесте усјечене у стрме камене, врхови лако оснијених брегова и главе дљинив развученог, мрљама посутог, хоризонта потопљене у студеној зимској тишини.

Сокацима, између напранених живица, преко безнадно пустих бијелих пољања и уз клизаве полуголе стрмине брда, мичу се истргане темне колоне. Народ подгрмечких села повлачи се у планину, у Грмеч.

Мртво-сиве зимске тишине потреса грмљавина блиских топова, потуљено, у магли изгубљено, бубњање митраљеца и бескрајно зујање авиона од кога трепери читав крај. Кад граната залута дубље у ослобођену територију и сломи се негде међу бреговима, с оснијених грана оспе се прхка свјетлуцава завеса и запраши по лицима узнојених жена, које са дјецом и са стоком журе пут планине. Студен и језа очас прострује кроз читаво тјело.

— Брже, брже, само да се пријеђе цеста!

Фебруар 1943. Велика зимска офанзива. Хиљаде и хиљаде народа повлаче се у планину. Зајница се примиче све тежа и јаснија грмљавина борба. То се, стопу по стопу, у даноноћним борбама без одмора, повлаче наше бригаде пред непријатељском поплавом.

»

Поред великог збјега у планини нелази батаљон

Друге крејшишке бригаде. Из колоне се одваја висок партизан мало пиргава лица и прилази младој црномањастој жени, виђастој и свијетлих очију, као да је још дјевојчица. Уз њу се прибило двоје мушке дјеце, једноме, по прилици пет, другоме, можда, шест-седам година.

— Љубице, гледај од њих два да сачуваш макар једнога — каже он невесело и озбиљно, скоро пословно, и не гледајући дјецу, него некуд на страну, ивицом некастријешена зелена крова колибе начињеног од тврде и опоре јелове четине.

Журно, једва додирнувши уску ручицу жене, партизан се растега и марљиво потркује уздуж колоне да достигне своје мјесто.

Као окамењена остаје жена вред својом колибом, обема рукама и неживисно стаже уза се оба сина, али се још не усуђује да их погледа.

— Гледај да сачуваш макар једнога.....

— Како? Па они су обојица једнаки. Једног сачувати, једног оставити — то је исто као и оба изгубити.

Студена зајајана планина, избјеглички логори разбијени непријатељском авијацијом, артиљеријом и дубоким продорима непријатеља у шуму, снијажна беспуња и многобројне пртине изуркштане по дубоку снијегу. Једном код тих пртина посрће и главница и мајка Љубица са своја два сина. Вуча за собом прозеблу помодрелу дјецу и на сваком раскршћу пртина пита:

— Еј, куда је отишла наша војска?

А кад јој дотеша са собом вући и носити дјецу

Љубица остави једног сина у пртини и с другим у на-ручују, као уклету, потрчи кроз пуст и леден Грмеч, али се већ после неколико тренутака враћа, узима дјетета из пртине, а оставља оног другог, па и опет бјежи и поново се враћа назад, сједа поред двоје помодрел дјеце и бујно се расплаче и сама као изгубљено дјете.

»

Марије, остарија сувоњава жена, нероткиња, рц-јетко кад насмијана, сад је у планини постала прева мајка. Води са собом плаву седмогодишњу дјевојчицу мало косих очију. То је кћеркица једне партизанке.

— Мама, кад ћемо кући? — пита увече дјевојчица припијајући се уз Марију и скоро је спремна да заплаче од зиме.

Бугињају велике ватра пред колибама од четине, пусто збијеним у старом јелику високо у планини. Пролиће се и потчирава свјетлост високо уз тамна храпава стабла, а Марија полузатворених очију млије своју нерођену кћерчицу по мекој коси, слуша како је дјете назива мамом, па јој груди залпскује нешто топло и широко и она на час заборавља да се налази у збјегу у планини и да је оставила и кућу и кућиште. Тамо негде према Санском мосту, далеко одесно, чује се понекад изненадно уплашено решетање митраљеца и потмуло моћно думбарање топова, али то је за Марију у тим тренутцима нешто споредно и неважно. Она је сад мајка.

Само кад борба јаче оживи, жена се тресе као

Песма

Са Космаја

Народна песма са Космаја о младом двадесетдвогодишњем команданту Космајског партизанског одреда Милосаву Влајићу из Парцана, који је пао херојском смрћу у борби са недићевским жандармима јуна месеца 1943 године.

Цветај ружо, цветали божури,
Милосаве са четом пожури.
Нове сам ти чарапе испледа,
Да их нема у четири села.
Танке, плаве, партизанске праве —
Плаве боје да ти лепше стоје
С обе стране два црвена цвета,
Носићеш их кад доћеш из света.

Навезла сам што ниједна н'уме,
Да их носиш кад доћеш из шуме.

Сећање на Кошур

Нашој бригади задатак је да очисти једно брдо звано Кошур, које се налази на путу, а једини је прелаз преко Сутјеске. Кошур је неприлазан. С једне стране мало ретке шуме, с друге град Фоча, из кога Немци стално нападају. Ми одбијемо напад за нападом, примемо контранападе, али све узалуд — брдо је неосвојиво. Бункер до бункера онемогућује прилаз ближе. Јављају се бомбаши. Њих десет стално јуришају, замењује их друга десетина, па ипак ништа.

Немци притежу своје обруче и наше болнице, које се налазе на Лучким Кобилама, у великој су опасности. Друг командант узима реч: „Другови, ево их овде Немци, а иза нас су наше болнице. Тамо леже наши другови и другарице — тамо су наши рањеници. Ја немам више шта да кажем. Нека нам то буде наредба!“

Силина ових речи покреће сваки део тела. Борци се спремају, полазимо. У силном налету пробијемо обруч за обручем, крчећи пут нашим болницама. Борба се утишала. Не чује се ништа сем фрктања коња и јавк рањених другова. Ми их узимамо и корачамо даље уздигнуте главе, знајући да је ово само једна од великих победа, до нашег крајњег циља — до слободе наше велике Југославије.

Анђи Вујковић,
„Рањени пролетер“
лист II пролетерске бригаде

иза сна и немирно жмиркајући загледа се у ноћ.

— Ено, наши ни обноћ не могу ока склопити.
Сјутра дан је авијација бомбардовала логор откривши га по ниској модрикастој копрени дима, полетло изнад оснијежена дрвећа. Пола сата иза бомбардовања у логор је провалила црна легија.

Освиће снијежно магличасто јутро са ријетким ситним лепирицама снијега. Високо у једној удолини, под самим планинским врховима у једној групи од стотинак жена, избјеглом остатку једног великог збјегла, умрло је преко ноћи неколико дјеце. Над њима тихо наричу и плачу мајке. Њихов плач је дјетињски изгубљен и немоћан ту пред тешко свијеним оснијеженим гранама јела, поред угашених ватара. Оне чија су дјеца још жива, плачу безгласно, широко отворених очију, онако како још у животу никад нијесу плакале.

— Жене, некуд би требало кретати, па куд било.
Настаје метеж, договарање, увјеравање. Одвајају се групице и свака лагано, без журбе, мили на своју страну. Неке иду упркос пуцњава, надају се да ће тамо наћи своју војску, друге хоће некуд преко планине, трећа — најмања група — одлучује да се обноћ пребаци преко цесте, у села. У њој је и одборница Милица са двоје дјеце.

Око поноћи група жена и дјеце, предвођена Милицом и двојицом старијих сељака, пребацила се пре-

ПОСЛЕ БИТКЕ

(Из циклуса »Сутјеска«)

То нису утвара, то су лешев,
Трупови леже ко слољне жита.
И локве крв, локве — трогови.
Куда? — згрчена рука пита.

Уз стабло троје самотних седе,
Шћућурена жена, детета два.
Мртав вучјак, крај њих, у луку.
Из мртвог ока патња сја.

Пути сва шума ко после грома
Тишина пољем када завада.
Само се жубор потока чује
И мука, далека канонада.

Трагови боја. Оружје. Коња.
Ископана земља, слољне гране
У грчу стоје задњег јуриша,
И ране самртне, ране, ране...

Ране страљаних, у борби павих,
Ране што пеку и што боље:
Ту лежи гробља непокопано
Оних што мрзе и што воле.

Ту гробље лежи. Ставите мало
Побожно кад шума заћути свал
Скините капа! Ту цвет почиња
Народа који умирати зна!

Танасије Младенковић

Херој Шољница

Милан Топлица, славни партизан са Јастрепца, погинуо је 1942 год. Његову смрт народ Топлице овековечио је у својој песми. И онда када су од окупатора горела села јуначке Топлице, по равном Добручу и на косама Јастрепца одјекивала је песма.

Поји Миле волове на реци,
На дешњаку меденица звечи.

Устај Миле, волове нарани,
Сутра ћемо орати у страни.

Где пролазе наши партизани,
Партизани Малојастребчани.

Иде чета чела наирштена,
Јер међ њима најбољега нема.

Код Ображде борба се водила,
Против подлих српских издајца.
Ту нам паде друг херој Топлица.

Међу њих је две бомбе бацио
И двадесет изрода побио.
Ту је милаћан живот изгубио.

Ми нећемо за то сузе лати,
Ми ћемо те, друже, осветити.

ШУМИ

Теби певам, шумо моја мила!
Тебе борба у звезде окива.
Ти си нама све скровиште била:
Партизанска домовина жива.

У теби се борац с борцем срео,
Кроз тебе је врла наша снага.
Ти си наше часне борбе део,
Ти, свесрдна заштитнице драга!

Шуми, шумо! Певај песме нове
о слободи свих народа мојих!
Теби кличе, тебе мајком зове
снага дичних партизана твојих.

ЖИВОЈИН Д. КАРИЋ

Бранко Шољница: Рањеник

ко цесте. У видној ноћи Швабе су опазиле колону кад је већ наилазила преко пуста бијела пољана на домак шуме поврх села. Отворише ватру. Неколико жена и дјеце остало је на окрвањеној пртини. Пао је и Миличин младић син, али она није доспјела ни да му види смрт. Само га је пограбила и притиснула га на груди, пожурила низ пољану. Кад је најзад застала ниско у шуми над селом, дјете је већ било мртво, а одјећа жене била је низ читаве груди мокре и натопљена дјечјом крвљу. Жена је, као у сну, превукла руком преко још млаке косе дјетета, преко својих окрвањених груди и окренула се према брговима око цесте.

— Чекајте, пси, доћи ће наши, па макар око судњег дана!

Минула је офанзива. Око подрмечке цесте рђају стумбани тенкови и крхотине спаљених камиона. Јављају се први бокори тамно зелена кукурјека, жуте пјега јагорчевине и црно трње осипа се бјелом пјеном ситна цвјета. Жељно се очекује пролеће.

Око друмова и по чукама блједуњава и боса дјеца скупљају црвенкасте месингане чауре. Тамо гдје су били швапски ровови има море тих чаура, али оне нијесу интересантне и дјеца их однекуд нерадо узимају. Милије су им оне ријетке, расуте по камењарима, око путева и иза дрвећа. То су партизанске чауре, они не расипају муницију.

На Банаковцу мајка Љубица сахранила је свог другог сина (први је погинуо у збјегу у планини) па се сад озбиљно и стиснутих усана спрема у посету болници, тамо нагдје иза Бравска. Пажљиво ниже листове дувама за рањене борце, а већ сјутра навече мирно ће се, кроз ноћ пребацити између швапских стража на Бравској цести и пренијети поклоне за болницу.

Несућена мајка Марија нашла је себи већ другу кћарку, дјевојчицу из Баније заосталу у њезину селу. Милујући малу црнокошу Банијку, Марија се сјећа своје друге кћерке, оне из Грмеча, плазокосе и косих очију. Умрла јој је на рукама високо у планини и она је више никад неће заборавити.

Одборница Милица јури по селу све с носла на посао и чини се као да је заборавила сина. Само кад пролази крај сеоског гробља, на ком га је сахранила, она убрзава корак и сагнуће главу...

...Буја пролеће необуздано и дивље, обрастају и тону у зеленило темељи спаљених кућа, швапски ровови и осамљени партизански гробови са којих те тужно поздрављају објешени пешкири и мараме посивјели од невремена.

На југу ћути Грмеч моћан и вјечит, још бијел од снијега. Једини се он није измјенио. Са болном оштрином он посјећа свакога на страдања од зимус и опомиње да се треба још тући крваво и без предах и вратити свакоме мило за драго.

Бранко Топић

МАЛА МИРА СКУПЉА ПОМОЋ ПИОНИРА

На састанку пионира
рече јуче мала Мира:
«Другови и другарице,
Сетите се ових дана.
Наше браће са свих страна,
Које гладне и без крова
Коси љуће зима ова.
Они беху, драги друзи,
Друговима на услузи
Хранише их, одеваше
И помоћ им указаше.

Па им бесне тад усташе
И домове попалише,
Старо, младо повешаше,
Гладну децу оставише.
Зато сложено сви на рад,
Гладнима да помогнемо.
Да скупимо меса, хлеба
И остало све што треба:
«Зато сложено сви на рад,
Јер помоћи треба сад.»
Саша Марковић, Пожаревац

По Србији поздрав ходи:
«Срећан божић у слободи!»

Ратни извештај
за пионире

Иако је стегла зима
Руси слигли до Будима
Опколени град.
А унутра пуно Шваба
Ко у каквој бари жаба
Шта ће једни сад?!

Нека скиче и нег лају
За њих Руси и не хају
Већ крећу на Беч.
Од тенкова земља јечи
Хитлер само очи бечи
Замрла му реч.

У јуначком равном Срему
Распревају Немци таму
На коју ће страну.
Са истока ветар дува
И Каћуша страшно груква
По ноћи и дану.

Као браћа и другари
Наши, Руси и Бугари
Сложно бију врага.
Против мрског освајача
У борби се братство јача
И словенске снага.

А у крсној Црној Гори
Пад ногама Шваби гори
Јао мукте тешке!
Оставно камионе
И тенкове и вагоне
Па сад бежи пешке.

А кољаше и усташе,
Од бежања посусташе
Ко никад у веку.
Моле мише да их приме,
Макар само преко зиме,
У рупицу неку.

Из Грчке нам вести кажу
Да Зерваса, грчког Дражу
ЕЛАС гони смело.
Ко се за свој народ бије
Томе ништа тешко није,
Ни највеће дело.

А Релиса, насилника,
Од грчких је осветника
Ухватила прапа,
Па Скобија лело молчи,
Да му барем то дозволи,
Да се у апис стрпа.

Па сад седе и уздише
На помјехе њему више
Ни сам Господ Бог...
Тако увек прође свако
Ко год ради наопеко
Против рода свог.

Чика Најди

Пионире

Ми смо мали пионире
Марширамо увек чили
Уздигнута, ведрa чела,
Вредни, орни као пчела

Од малена учимо се
Удружено редити
Био богат ил сироме
Нек се раде не стиди.

Питате се зар ти мали
Могу ићи у љут бој
И Тито је био мали,
А сада је наш херој

БАЈКА О АЖДАЈИ

На обалама плавога мора налази се прекрасна земља, у којој живи малени, вредни народ. На једном се у њој на ужас свих појави страшна црна аждаја. Она је све више и више надирала у ту земљу и убијала невини народ, а неке је чак истерала из својих завичаја у туђе земље. Дуго се народ мучио и размишљао како би уништио ту страшну аждају, али у томе није успео. Када је већ изгубио сваку наду у спасење, појави се у земљи јунак са црвеном звездом на челу. Он је скупно све храбре људе и жене и решио да тако заједнички истерају аждају. Тешко су је ранили али нису могли да је савладају. Тада је сванула зора и овом несрећном народу. За дело храброг јунака сазнаје велики народ, који је живео на истоку, и задивљен његовом храбро-

шћу дође му у помоћ. Заједнички су цепали комад по комад са аждаје и натерали је у бегство. Сва немоћна и смртно рањена побегла је у своју пећину мислећи да ће моћи и тамо да се сакрије од праведне казне. Али јунак са црвеном звездом и велики народ, који га је штирио, крећу за њом, прелазећи огромне реке и висока брда. Аждаја је за собом остављала пустош и сејала смрт. Грдно уплашена урликала је од тешких рана и гледала да се завуче у најдубљи, најтамнији кут пећине. Она је тако брзо бежала да су њени гониоци једва успели да је стигну. Сада је велики народ жестоко удара по глави, а јунак са црвеном звездом јој забата свој мач до корица у тело; аждаја је од ужаса исколачила очи, а сви напаћени славе своје спасиоце.

Пионирка Јана Новак, уч. I раз. гимн.
Јагодина

БРЖКИ ОД ЗЕЦА

Бржи од зеца
На високом брегу,
У највећем снегу,
Састала се многа
Бића четворонога.

Ту је лисац Жуја,
Јастреб зван Олуја,
Голем тетреб Прша,
Гавран зван Мрша.

Курјак зван Чика,
Што је закл'о бика,
Дивља патка Тета
Са девет детета.

Међу њима седе
У шапице гледи
Зекан један стари,
Што купус не марди.

Свако нешто каже,
Лисац чак и слаже,
Ал' зекан матори
Истину говори.

«Чујте, браћо драга,
Тако ми сто врага,

Идео сам чудо,
Које бежи лудо.

Бржи је од мење
И од моје жене,
И од ластавице
Кад пови мушице.»

«Ко је, ко је?» пита
Вук што свуда сита,
«Реци ми, дер, куме,
Ко то бежат' умел»

Чешка се по бради,
Седе брке гладни,
Па овако збори
Тај зекан матори.

«То је Немац, дружа,
Што лудачки струже,
Бежи ко без главе
Од страшне направе

Што с' Каћуша зове,
А има топова,
Од њенога звука
Немац страшно кука.»

БРАНА ЈАНКОВИЋ

ФЕЋА

Феђа Булкин упознао се у гостима са славним глумцем. Глумац је лако могао да га и не примети. Феђа је напрегао све снаге: донео је глумцу мекану фотељу, додавао му је пепељару, попео се на прозор и затворио горњи део да га не бије промаја итд. Најзад глумац га је приметио. «Ко је тај златни дечко? Ко је то? Аха, Феђа Булкин. Баш волим тако уљудне, услужне дечаке.»

Идућег јутра Феђа је морао да иде с мајком на дрвару. Сјајна је буковина, нарочито кад забукти у пећи. Али, превлачити је на ручним саоницама није баш пријатно. Ипак, Феђа вуче дрва, упрегнувши се спреда, док мајка гура одостраг. Ево, сад су скоро близу куће. Одједанпут Феђа види да му у сусрет иде познати глумац. Он стаје као укопан и одмах оставља саонице. «Шта ти је?» чули се мајка.

Феђа се брзо стреса, накривљује шешир и „прави се Тоша“, а у себи мисли: „На време сам га приметио, иначе бих се осрамотио. Ја сам се тако лепо, чак и елегантно понашао у гостима, а сад би он видео како ја вучем ту буковину као теглећа марва.“

Мајка ни појма нема о чему се ради, мисли да јој се синчић напросто јако уморио и сама вуче саонице ка капији.

У то и познати глумац прилази ближе, сети се Феђе, смешка му се и каже: „У прави сте час наишли, мој услужни пријатељу. Гледајте како је тешко овој доброј жени. Дед да јој мало помогнемо.“ Затим се маша конопца. Феђа се из све снаге баци да му помогне и све троје у касу увлаче саонице са буковим дрвима у Феђино двориште. „Ево да вам га претставим. То је крапан и примеран дечко“, каже глумац. Он препоручује Феђу... његовој мајци.

После, кад су наложили пећ и грејали се крај жарког пламена, мама се весело смејала томе како се Феђа постидео да се покаже упрегнут у саонице пред славним глумцем, који је уз то и тако добар човек. Испало је да се то зове лажни стид. Сад Феђа то одлично разуме: исто тако добро као ви и ја.

Векарбовски
(превод са руског)

ПРОКУПАЧКИ ПИОНИРИ ГОСТУЈУ
У ЛЕСКОВЦУ

Прокупачки пионире су дошли у Лесковац на гостовање и 24 децембра дали своју прву приредбу. Код лесковачких пионира и грађана интересовање је било тако велико, да, пошто је сала била препуна многи нису успели да уђу унутра. Они пионире, који су остали без места, брзо су се снашли: попели се на прозоре, само да би видели приредбу својих другова. Програм је био обилан и веома лепо спремљен; његово извођење је отпочело кратким поздравним говором једног пионира, који је истакао да су прокупачки пионире одувек помагали НО борбу и да је пало неколико њих вршећи курирску службу.